

ZSIDÓ ÉLET

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-61.SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOSELŐFIZETÉSI ÁR
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Budapestet

kereskedők és iparosok alapították és tették nagyvárosná — mondotta Fabinyi Tihamér pénzügyminiszter a Baross-Szövetség legutóbbi nagygyűlésén. E történelmi igazsághoz kevés hozzátenni valónk lehet. A pénzügyminiszter multat idéző szavai nyomán visszatekintünk abba az időbe, mikor Pest, az ország németajkú fővárosa, megérezte nemzeti hivatását és a nemzet lángelkű ébresztőinek hívására levetette elavult köntösét és egyszerre vette fel a magyar nemzeti és a modern demokrácia köntösét. Volt akkor is egy réteg, mely nem akart tudomást venni a kor szelleméről és makacsul be akart zárkózni a középkori céhszellem dohos fellegvárába, de a győzelmes magyar nemzeti újjászületés, mely egyúttal hadi a magyar liberalizmussal és demokráciával, lerombolta ez ősi bagolyvárakat és megteremtette a pezsgő, mai étellel telt, fellendülő és országépítő fővárost, Budapestet.

A magyar zsidóság méltán lehet büszke arra a szerepre, melyet ebben a nemzeti munkában önként vállalt és buzgón teljesített. A maradi céhszellem, mely nem akart és nem tudott modernné, magyarrá válni, egyúttal az antiszemitizmus szelleme is volt. Emlékeziünk Petőfi híres naplójegyzetére az 1848-as tavaszi napokból, melyben a „német polgárok” zsidóellenes magatartását rója meg.

Ma egyesek „zsidó beözönlésről”, „Budapest elzsidósodásáról” beszélnek — de elfelejtik, hogy Budapest a diadalmos nemzeti és liberális szellem munkája nélkül ma elmaradt, poros német város volna. Budapestet kereskedők és iparosok tették nagyvárosná és magyarrá, mondotta szép beszédében a pénzügyminiszter. Azok között, akik nagyvárosná és magyarrá tették, ott dolgoztak a magyar zsidó kereskedők és iparosok is, akiknek utódai a mai elszegényedett ország szegény fővárosát igyekeznek ismét nagyvárosná tenni és az ősek magyar hűségében megmaradni.

Vallás gondozás — az íróasztal mellől

A pesti hitközségi vezércsoport bombasztikus önréklájában jelentős szerep jut a „vallás gondozásnak”. Vallás híján, melyet erkölcsi és hagyományos tartalmával a hitközség vezéri urai maguk gyakorolnának, a „vallás gondozás” révén akarnak diadalokat aratni. Egyelőre csak annyit látunk ebből a nagy aktivitásból, hogy *vallás gondozás címén javadalmazott állásokat kreáltak bizalmi egyének részére a körzetekben*, vallás gondozás címén tízezerszáma küldtek szét kérdőíveket a híveknek, melyeknek legnagyobb része nem került (nem is kerülhetett) vissza az irodába és ugyancsak vallás gondozás címén egy sereg kétes értékű munkát róttak a hitoktatókra, a valóságos helyzet, a valóságos feladatok teljes nem-ismerésével.

Ebből a nagy mozgalmasságból minden lehet, csak „vallás gondozás” nem. Ha a hitközség urai nem tudnák — és egész eddigi irányú tevékenységükből az derül ki, hogy nem tudják: megmondjuk nekik, hogy *a vallás gondozás az igazi, elsősorban lelki és lelki feladat, melyet nem lehet bürokratikus, íróasztalnál kiagyalt rendszabályokkal megoldani, hanem annak egyetlen módszere és lehetősége van: a pap eleven lelki kontaktusa a hívekkel.*

Gyökeresen hamis elgondolás, hogy a hitoktatókat meg lehet bízni vallási parancsok végrehajtásának ellenőrzésével. Ezen a módon csak keserűség és balsiker lehet az eredmény. A zsidó házak — a neológiról beszélünk — a vallás és különösen a vallás gyakorlat kérdésében ezerféle gyakorlatot követnek. A nyílt közönytől a jóindulatú heyeségig ezernyi árnyalata van a vallási erőtlenségnek. Ha „központilag irányítva” — mennyire tud ez a vezetés semmilyen kérdésben sem kivet-

közni ebből a gyerekes hatalmi állapontból! — azonos vezényszavakkal akarjuk megtörni ezt az ezerféle közönyt, jó — vagy rosszindulatú semlegességet, az eredmény csak a szülői ház és a vallásokotatás közti szakadék elmélyítése lehet. Előfordulhat az is, hogy egyes szülők magánügyeikbe való beavatkozást éreznek a hitoktatóra ráparancsolt intézkedésekben; vagy éppen ellenségeskedve utasítják vissza a vallási szempontú ellenőrzés kísérletét. *Igen sok esetben pedig azt fogják mondani, hogy a rituális könyv vezetőjét, a vallási parancsok megtartását talán kezdjék a maguk házatáján a hitközségi vezetők, akik dilettáns módon vallási „agitátorokkal” próbálják a hívek közönyt megtörni.*

A vallásos élet bensősége csakugyan gondozásra szorul a pesti községben, nem utolsósorban ama sorvasztó hatás következtében, melyet a hitközség vezetésében különösen a vezetők kiválasztásában megnyilvánuló vallási nihilizmus alkalmas kiváltani. *Tessék komolyan venni a vallás kérdését, akkor majd lesz vallás gondozás: nem naiv, uniformizáló intézkedésekkel, hanem a komoly, közvetlen lelki hatás útján, melyet egyedül a feladata magaslatán álló rabbi tud kifejtetni. A körzeti rabbi, akik ismerik a híveket, akik bizalommal tudnak velük beszélni, meg tudják oldani ezt a feladatot, ha — amit már évek óta sürgetünk — megszabadítják őket a vallásoktatási feladatoktól és egészen ennek a lélek gondozó munkának szentelhetik idejüket. A vallás gondozás nem kortes-agitátoroknak való, nem adminisztratív intézkedésekkel irányítható feladat. Ehhez zsidó lélek kell, nem vezéri elgondolás. Azon a módon, ahogyan a Síp-utca urai ezt a kérdést kezelik, a vallás tekintélyét csak lejártni lehet.*

Magyar-zsidó fiatalok

Írta: Dr. Pfeiffer Izsák monori főrabbi

Mélyen tisztelt Szerkesztő Ural

Ugy adódott, hogy hetek furakoctak az Ön megfeszítő felszólítása és e sorok közé, melyek a magyar-zsidó fiatalok problémáját illetik. A kérdés, ahogy az élet ácta fel, tisztára gyakorlati: egy se reg fiatal-ember nem tud elhelyezkedni. S ami súlyosabbá teszi a helyzetet: nem egyes fog'alkozásbeli kategóriák előtt ereszkedett le a sorompó, hanem — ha vannak is fokozatbeli különbségek — valamennyi előtt. Az élet kemény gátakkal állja el az egyre áradó vizeket, s a természetesen gyarapodó árak őseredeti meder-újtját; hogy a vizek, most a gátakon átcsapni nem bírnak, új és idegen befolyások lehetőségeit keresik. Itt nő a fiatalok ügye a zsidóság problémáivá és a lét és nem-lét mély és keserű kérdésévé áporodók.

Idestova egy éve már, hogy a megoldás vágya nyilvános megmozdulássá ébredt, s minczázta lehetetlen, hogy nem történi légyen semmi. Vagy van türelmetlen, topogó fiatalok serege, vagy van lelkiismereteken dörömbölő gond, vagy nincs. Ha nincs — a jobbik eset — mi nek a vak lárma, ha van, hol van?

Nem tudok mást elképzelni, csak azt, hogy csendes, de energikus munka folyik: az adatgyűjtés munkája. Fiatal-emberekről van szó, a fiatalság élet-elevenséget jelent, s munkanélküliekről, akiknek tétlenségre-szoritottsága bizonyára a kenyér hiányánál is keservesebb, mert lelki nyomorúság. Lehetetlen, hogy már készen, vagy legalább készülöben ne legyen az elhelyeztetlen fiatalok, készült-ség és foglalkozás szerint rendezett kartotékja, s ezzel szemben az a másik kimutatás, mely a munka-helyek, vagy munka-lehetőségek adatait tárja fel. E kettőnek szembeállítása adja meg a momentán lehetőségek képét. Tudom, hogy ez egy piaci-jelentés, egyszeri és hullámzó természetű, mint a kereslet és kínálat folyvást változó görbéje, s ha a kínálat nem tudna is a nulla fekről emozdulni: annyit érne, hogy világosan látnók, mi a helyzet. E helyzet-jelentés adottságából — csupa kézen fekvő dolgokat moncok — következnek aztán minden további. Ha látom, hogy hányat nem tudok elhelyezni, következik az átrétegzés munkája, mikor is az arrayalóság, a rokon szakma, a hajlam stb. szempontjait figyelembe véve, kell egy energikus tevékenységnek megindulni a fegyelem és józanság part-

jai között. Sok ága-boga van ennek a munkának, amilyen sokréti csak az élet tud lenni, de katonás fegyelmzettség nélkül, az önfentartás parancsoló kény-szerüségebe való akaratos és lemondó beilleszkedés nélkül meddő volna minden próbálkozás. Eme pionir fiatal'ságé lehet csak itt az egyetlen és éles példa-kép: vállalni mindent, hogy az egyes és közösség vitális érdekei, vagy ennél is több: élete kárt ne szenvedjen. Azokkal a fiatalokkal, akik erre hajlandók, mindent el lehet érni, akit erre a belső, lélekbeli fakadó, önfegyelmes beilleszke-césre nem haj'amosak, vagy nem képe-sek, hiábavaló minden.

S így jutok önmagammal ellenke-zésbe: a fiatalok e problémája ime, minden gyakorlati eredete mellett sem tisztá gyakorlati kérdés. A fiatalok, akiknek kizárólagosan az, azok végésvégül meg fogják azt egyenlég olcáni: más med-reket keresnek és ta'álnak, — nincs és nem lesz ránk szükségük. Az ingadozókat, az elhatározottakat kell felkarol-nunk, meg'látatni ve'ük, hogy személyes ügyük a zsidóság ügye előttünk, — s ugyanaz legyen számukra is. Merjem kimondani? Az átrétegződés munkáját, — persze gyakorlati, kereskedelmi ipari és mezőgazdasági irányban — hachsarák-ban kell végezni, melyekből a lelki nevelés nem hiányozhatik. S a lelki nevelés alapmotivuma ez: a te ügyed a zsidóság ügye, a zsidóság fe'karol, úta-egyenetet téged és elvárja tőled, hogy a magad egyenesbe-jutásod a zsidó közösség élet-harcának egyik győzelmé legyen annak akard, annak hidd, s annak érvényesítsd.

Aki látton-lát, s nem kell nagy éles-látás hozzá, tudja, hogy a fiatal'ság átré-tegződése sokkal messzebb kihatású cö-log mint az egyesek ügye, a zsidóság foglalkozásbeli, egészségesebb megszát-sát és ezzel normálisabb elhelyezkedésé fogja megteremteni. Ezért is egyetemes probléma. Nem oldja meg a zsidó-kérdést, de sok egyebekkel együtt tompítja annak élességét. Ez okból és a kisebb ellenállás nagyjelentőségű szempontjából is átrétegződés munkáját, s nem efemer célkitűzőként, az ipar és még inkább a mezőgazdaság irányába kell terelni. Vitális érdeke a zsidóságnak — s szerencsére, az egyén és a közösség érdeke me-gint egybeesik — hogy a mezőgazdasági „munka“ felé orientálódjék.

Ha van ma a zsidó vagyonnak egye-temes feladata és rendeltetése, ez az! Tessék annak előállni, tessék azt előhaj-

szolni — vagyon-mentő jelentősége van, — és zsidó kert- és mezőgazdasági törek-vésekbe investálni, zsidó kert- és mező-gazdasági telepeket alapítani, a zsidó el-helyezkedni nem tudó fiatalokat oda te-relni. Ha van bennük jövőt látó bölcse-ség és élet-akarat, lehiggadt elhatározás és sorformáló komolyság, ha nem csupán a mai kenyér éhsége hajítja őket és nem a palánkon át iroda-szobák után lesel-kező nost'gias önsajnálás az utitársuk, — erős a hitem — maguk is, a magyar zsidóság is szebb jövő felé indul, ha nem... ám, lássák és látni fogjátok...

Nem tudok a folyvást csupán átme-neti idő' hitében magukat, másokat cse-ndesítő boldog táborához csatlakozni, a világ nagyobbát forculat, mintsem hogy magunk is fölréni képesek volnánk, s nem tudok hinni abban hogy a „politikai porondon“, legalább is e nemzedék éle-tében, lehet valamit érvényesíteni, vagy kivívni... lasciate... Új idők jöttek, gyö-keresen mások. Meccdig tartanak, ki tudná megmondani? De minket ma éget-nek, ma állítják el lélegzetünket nekünk még ma ke'l számat vetnünk velük, nincs időnk morfondálni, mi lesz holnapután, mert — úgy lehet — nem is lesz holnap-utánunk. A ma problémáit ma ke'l meg-olcánunk, s aki hisz a holnaputánban, csak a ma cselekvő erejének és akaratá-nak teljességével merhet hinni abban.

Csupa közhe'ly, — tán éppen azért igaz-ság is! Egy bizonyos: már eleget beszél-tünk, jöjjön már a tett.

A lélek olthatatlan vágya...

Írta: E. LÁZÁR FRANCISKA

*A szél suhant... a zöld levél mozgizzen,
Magányos út: a Lélek és az Isten!
Ha lankadón a porhüvely ma bágyad —
Sugald belém az olthatatlan vágyat!*

*Te vagy az árnek Éltofoje, Napja,
Belöled lett a tűz, mely áthalhatja,
S a lelkem szikra, Szellemednek mása,
Kinek Te vagy örökre sóvárgása.*

*Csak lelki szemmel látlak Téged innen,
Hogy tükrözödd szazezernyi szinben,
S a mindenségben áll megannyi trónod —
Egy dal virágot lábaidhoz szörök!*

*Sziemből jött, Neked virult a dallam,
Ki mindenütt vagy, és megfoghatatlan,
Gyarló szemünknek mélyen rejtett Lényeg —
Örök forrása tiszta Lelki Fénynek!*

*Te vagy a céloom és a hő szerelmem,
Belöled lett, utánad vágyik lelkem:
Hiszen napodnak egy kicsiny sugára,
És visszatér a Fénybe nemsokára*

„Nem lehet többé gyűlölködő kulturharc, nem szabad, hogy legyen!”

Irta: Bonitz Ferenc

A magyar újságírás egyik legkitünőbb és legtekintélyesebb vezető egyénisége dőlt ki a napokban az élők sorából: Bonitz Ferenc főszerkesztő ny. min. tanácsos, az egykori néppárti „Alkotmány” szerkesztője, a Huszár-kormány volt sajtófőnöke, Exponált katolikus harcos volt, aki azonban a máshitűekben is megbecsülte a vallásukhoz való törhetetlen ragaszkodást. Három évtizedes, meleg barátság fűzte szerkesztőnkhez akinek „Zsidó Évkönyv”-ét írásaival is felkereste. Alábbi sorai ma újra szomorú aktualitást nyertek:

A gyászosemléki egyházpolitikai harcok idején történt, amelyek nemcsak a parlament két házában dúltak, hanem fokozott elkeseredéssel a sajtóban is, anélkül, hogy valami különös dicsőséggel jártak volna a győztes szabadelvű pártra vagy valami megsemmisítő hatással lettek volna a koncentrikus támadások központjára; a katolikus egyházra.

Én akkor még kezdő „klerikális” újságíró voltam és Zichy Nándor gróf lapját, a „Féjérmegyei Naplót”-t szerkesztettem. Vészi József ellenben már régi edzett „zsidó-liberális” újságíró volt és ha jól emlékszem, a liberális „Budapesti Napló”-t főszerkesztette. Egy-kettőre kitört közöttünk a polémia, a csipkedés és egy-kettőre kész volt közöttünk a kölcsönös sajtóper „becsületstértés” címén. A főtárgyalás, a legnagyobb magyar bíró néhai Zsitvay Leó elnöklete alatt zajlott le és természetesen kölcsönös felmentéssel végződött. Ez azt jelentette Zsitvay Leó bölcs megállapítása szerint, ha újságírók a Gefecht izgalmaiban a szokottnál élesebben tűznek össze, az még nem jelenti a küzdő felek becsületének sérelmét. Ez az ítélet nem tetszett ugyan Vészi József védőjének, Eötvös Károlynak aki odáig ment, hogy a botbűntetést emlegette a „klerikális” újságíróval szemben. (amire nyomban visszavágtam, hogy a botnak két vége szokott lenni!) — de annál inkább tetszett Vészi Józsefnek, aki még a főtárgyalási tereben kezét nyújtott s ha nem csalódom olyasfélét mondott, hogy az egész esetből vonjuk le mi újságírók a tanulságot: ne vállalkozunk soha, semmi körülmények között a Strohmán szerepére, álljunk helyt azért, amit magunk írunk, de ne tartsuk a hátunkat másokért.

Harmincöt esztendő telt el azután s ezen harmincöt esztendő után nem véletlenül — mert nem ismerem az Istent tagadó nézetű embereknek ősös kibúvóját a „véletlenül” való hivatkozást. —

hanem bizonyára a fölöttünk uralkodó Akarat intézkedése folytán én lehettem az, aki 50 éves írói jubileuma alkalmából üdvözölhettem Vészi Józsefet, a zsidót, a szabadelvűt, a Katolikus Irók és Hirlapírók Országos Pázmány Egyesületé nevében, én a „klerikális”. És nyugodt lélekkel mondhatom: örömmel vállaltam ezt a szerepet, mert alkalmat nyújtott nekem s utána Vészinek az újságírók egyetemes nyilvánossága előtt valaminek kimondására, ami meggyőződésem szerint tudat alatt vagy akár a tudat felett minden jóérzésű ember lelkében él, aminek a kimondására azonban nem mindenki mer vállalkozni.

Mielőtt azonban erre rátérnék, meg kell mondanom, hogy ezalatt a harmincöt év alatt nem túlságosan sokat érintkeztem legelkeseredettebb barátommal. Vészi Józseffel, de valahányszor érintkeztünk, az mindig valami újságírói érdekekben történt és ezen a téren Vészi mindig csak újságíró volt, sans phrase, altruista, segíteni kész kolléga. Emlékszem egy esetre. Meghalt egy szegény, katolikus vallású újságíró. A hagyatéka: nyomor volt, özvegye s őt árvája részére. Vészi akkor még az Újságíró Egyesület elnöke volt s a temetősor o parentálta el az elhunytat megható szavakkal s ő vette pártfogásába az özvegyet s árvákat egy megható gesztussal. Az ő javas-

latára, még „praesente cadavere” összeálltunk s öten-hatan köteleztük magunkat, hogy ezentúl vagy tíz éven át őt koronát adunk havonként és fejenként az özvegynek, hogy legalább valahogyan tűrhető megélhetést és módot nyújtsunk neki gyermekei felnevelésér. Vészin és rajtam kívül tagjai voltak ennek a kis társaságnak: Kiss János a budapesti egyetem teológiai fakultásának már akkor nagy hírű, tudós tanára, a református Kacziány Ödön festőművész, Sziklai János (ki ne ismerné?) és Auer István, az „Alkotmány” segédszerkesztője, ma főszámánácsos a kultuszminisztériumban. Ugye eléggé tarka társaság, de olyan társaság, amelynek minden egyes tagja teljes mértékben megmaradt a maga hite és világnézete mellett, mégis — vagy talán éppen ezért — megtalálta az utat a minden embert átfogó nagy szeretethez... Itt akarom megjegyezni, hogy az évek folyamán egy alkalommal saját szerkesztőségemben kissé élesen találtam nyilatkozni Vészi antikatólikus irányzatára, mire segédszerkesztőm, az erős katolikus érzésű Auer István csendesen megjegyezte: „Vészit ne bántsd, ő igazságkereső!”

Hát én nem vagyok illetékes méltatni Vészit mint író, költőt, publicistát, újságíró, de megtaláltam benne jubileumán az igazságkeresőn kívül még a gerinces embert és selfmademant és ez alkalommal még egyet szeretnék benne méltatni.

Világtörténelmet élünk át azóta. Összomlott körülöttünk a földön minden, aminek elpusztíthatatlanságában hittünk. Összomlott Magyarország is; földrajzi-

JÖN A PURIM!

A PURIMI
SÜTEMÉNYEK ÉS
DESSERTÉK
ELKÉSZÍTÉSÉHEZ
NÉLKÜLÖZHETETLEN

A
כֶּרֶס Ceres

100%-OS
TISZTA NÖVÉNYZSIR

GYÁRTJA:
HUTTER és LEVER RT. BUDAPEST

1/4 kg ára 50 fillér

lag, történelmileg, társadalmilag, erkölcsiég. A történelem eseményei mennél súlyosabbak, annál alkalmasabbak arra, hogy az ember tanuljon belőlük s a tanulságok alapján rendezze be, irányítsa jövőjét. Szóval „Historia est magistra vitea.” Nos nézzünk körül: sokan és sokat tanultak-e a magyarok a rájuk zúdult csapások súlya alatt? Megtanulták-e hogy a vallási, szociális, nemzeti kisebbségi kérdést s általában e nemzeti kérdést Trianon után másképp kell kezelni, mint kezeltük Trianon előtt? Magamról merem állítani, hogy tanultam és ehhez mértem cselekedtettem. De ez nem fontos a köz szempontjából. Fontos ellenben az, hogy Vészi József, a zsidó, a liberális, az antikatólikus publicista, az ő nagy bel- és külföldi összeköttetéssel tanult az eseményekből és ehhez méri tevékenységét a Pester Lloyd szerkesztői asztala mellett, a felsőházban, az újság-irodalomban, mindenütt, ahol megfordul, ahol hallgatnak rá. Hogy mit tanult? Megértést igazságérzést, annak gyakorlását, szeretetet s annak gyakorlását. Megmaradt zsidónak, de még talán saját fájával és felekezettel szemben is van bátorsága azt az irányt követni, amely valamennyi alkotó erő egyesülését jelenti Magyarországon. Ő nem rajong a lehetetlen, álomszerű „30 millió” magyarért, de elszántan, hihetetlen energiával és céltudatossággal küzd a történelmi Magyarországért, egy országért, melyben Trianon előtt lehetett erőbontó, gyűlölködő kultúrharc, de Trianon után nem lehet többé, nem szabad, hogy legyen.

Ágoston Manó

A kormányzó Ágoston Manónak, a Kispesti Textilgyár elnöke vezérigazgatójának érdemei elismeréséül a magyar érdemrend középkeresztjét adományozta.

*

Augusztusban múlt ötven éves. Ennek az ötven évnek két pólusa a család és a munka volt. Eközött mozgott az élete. Nyilvános szerepét nem keresett nem vállalt, nyilvánosan egyszer egy esztendőben szerepelt, amikor Jomkipurkor odaállott a Dohány-utcai templom oltára elé. Tizenkor felfigyelt, zúgott morajlott a templom a hívők tudták hogy Ágoston Manó sokat szokott adni, sokat ma is, amikor a nagy adományok már régen kimentek a civatból. És szerepelni szokott a Fiúárvahnak eljárásági ülésén is, mert Ágoston Manónak élete a munka nyugalma a család és kedvelése a jótekonyság. Ő, aki 10 éves kora óta maga keresi a kenyerét tudja, hogy van nyomor és ezen a nyomoron segíteni kell.

Még gyermekember volt, amikor bekerült a kereskedelmi életbe. A K'inger Jenő cégnél kezdte el működését a textilszakmában és ebben a szakmában maradt máig. Először alkalmazott azután — 21 éves korától kezdve — önálló nagykereskedő. 1920-ban, amikor már neve, rangja van a szakmában, elveszi Popper Károlynak, a Kispesti Textilgyár vezérigazgatójának leányát és belép a gyárba ahol érdekeltséget is vállal Minden munkájának tárgya, ambíciójának célja ennek a vállalatnak fejlesztése és vele együtt a

magyar textilgyártás terrénjának növelése. Ebben a törekvésében sikert-sikerre halmoz, vállalatát oly mértékben fejleszti, hogy ma az ország egyik legnagyobb vertikális textilgyára, mely 2100 munkásnak és hivatalnokok egész légiójának ad kenyeret.

Az érdemrend, mely Ágoston Manó mellét díszíti valóban érdemeket jutalmaz. Kitüntetését őszinte örömmel fogadták a magyar munka minden területén és ebből az örömből elsősorban a magyar zsidóság kér részt.

ZSIDÓ VILÁGKRÓNIKA

A német zsidóság szisztematikus kiéheztetésének

újabb állomása az a bírói döntés, melyet a weimari törvényszék hozott egy zsidó magánalkalmazott ügyében. Az illető hat éve állott cége szolgálatában. Hadviselt és több kiténtetés tuajdonosa. Munkaadói elbocsátották, mert a nemzeti szocialista Munkafront tiltakozott a zsidó alkalmazása ellen. A német bíróságok eddig arra az álláspontra helyezkedtek, hogy zsidó alkalmazottak elbocsátása jogosult akkor, ha az illető cégre anyagi hátrány származik a zsidó alkalmazott megtartásából, mert például ezen az alapon megvonhatják tőle a közszállítást. A weimari munkaügyi fellebbviteli bíróság most tiltotta magát ezen az indokoláson is és azzal utasította el a zsidó alkalmazott felfolyamodását, hogy a nemzeti szocialista Németország törekvése zsidók és nemzsidók szétválasztása a gazdasági életben is. Anélkül, hogy a zsidók gazdasági szerepét szabályozó törvény megjelent volna, a bíróság már joggyakorlatot formál azon az alapon, amelyet eddig törvénybe nem foglaltak.

A Frankfurter Zeitung foglalkozik azzal az esettel és tiltakozik az ellen az újabbban lábrakapó gyakorlat ellen, hogy szakképzett munkaerők kivándorlását megnehezítik — teszik ezt olyan zsidók esetében is, akik nemcsak, hogy munka nélkül állanak, de semmi kilátásuk arra, hogy a közel jövőben elhelyezkedhessenek. Ezt a gyakorlatot minősíti a Times „raffinált kegyetlenségnek”

A lengyel parlamentben

Prystor képviselőnk törvényjavaslatot terjesztett be a sechita eltiltásáról. A javaslatnak erős kilátása van arra, hogy törvényerőre emelkedjék. A lengyelországi vallásos zsidóság körében máris erős tiltakozó mozgalom indult meg a törvényjavaslat ellen, mely úgy a rituális vágatást, mint az ekként levágott áll-

latok húsának értékesítéséből húzott külön javadalmak szedését eltiltja. Tudni kell a javaslat megértéséhez, hogy Lengyelországban jelenleg csak rituálisan vágott marha kerül a piacra, mert Lengyelországban a vágóipar általában a zsidók kezében van. A lengyel zsidók egy hónapi húsfogyasztási bojkottra készülnek, s azonkívül börtöt és gyásznapot hirdetnek a sechitajavaslat elleni tiltakozásul. A gyászhoz való tiltakozásra felszólítják a többi országok zsidóságát is.

Numerus clausus-terv Ausztriában

Kunschak dr., az osztrák keresztényszocialista párt vezetője a Neue Ordnung című folyóiratban cikket tesz közzé, mely a zsidóság állampolgári helyzetére vonatkozó törvényjavaslatot tartalmaz. A tervezetet Kunschak dr. annakidején, saját előadása szerint, Seipel kancellárral beszélt meg s az ő utasítása szerint dolgozta át. A javaslat az ausztriai zsidóságot nemzeti kisebbségnek minősíti és kimondja, hogy a zsidóság mindazon jogokban részesül, melyek a nemzeti kisebbségeket megilletik. E kisebbséghez tartoznak a zsidó vallású egyének, továbbá azok, akik magukat zsidó nemzetiségűnek vallják. — A javaslat lényege azonban egyáltalában nem a kisebbségi jogvédelem. Ellenkezőleg: a zsidókat a közhivatalok, tanítói és tanári állások, közjegyzői és ügyvédi hivatás tekintetében az illető szövetségi országban felmutatott aránylagos létszámuk korlátai közé szorítja. Ugyanezt mondja ki újonnan alapítandó vállalatok, engedélyek, stb. tekintetében. A zsidók, választások esetén külön testületben szavaznak és annyi képviselőt küldenek a parlamentbe, amennyi létszámuknak megfelelő. Minden középfokú és felsőbb iskolában csak a létszámuknak megfelelő arányban tanulhatnak, amennyiben saját iskoláik nincsenek. Ez a dr. Kunschak-féle „kisebbségi jogvédelem”.

Stern Samu lemond?

Hetekkel ezelőtt ilyen hír keringett. Akkor nem adtunk ennek hitelt, de most újból felbukkant, olyan határozott alakban, hogy igazat kell adnunk a magyar közmondásnak: „Nem zörög a haraszt, ha nem a szél nem fújja.”

A szél szerepét jelen esetben, úgy látszik, ő maga tölti be, mert értesülésünk szerint egészen nyíltan tette azon kijelentését, hogy az esetben, ha a statutumot *nem hagyná jóvá a kormány*, — ő távozik a helyéről. Úgy fest azonban a dolog, mintha ez a kijelentés valahová adresszálva lenne. Pedig nem jó a tűzzel játszani. Beavatottak szerint éppen nem lehet biztosra venni a statutum jóváhagyását, különösen az adózási és pénzügyi része miatt, melynek helytelen voltát lapunk több cikke kimutatta már.

A Síp-utcaból hírlik az is, hogy az elnök úr utóbbi időben gyakran tanácskozott pesti és vidéki barátaival arról, hogy milyen úton-módon lehetne elhárítani a statutum tekintetében mutatkozó nehézségeket. Azt tervezik, hogy a pesti és vidéki előkelőségekből (jóbarátok köre) alakított monstre küldött-

seget vezetnek a kormányhoz. Ha ez sem használna, jön a nagyszerű — lemondás.

Ezeket a módszereket sehogyan sem tudjuk helyeselni, mert bármily értékesnek tartják is barátai az elnök személyét és működését, — mégsem szabad a statutum ügyéből presztizs kérdést csinálni, — de legkevésbé szabad ilyen módon befolyásolni akarni az illetékes köröket. Elvégre is: mindenki tisztában van azzal, hogy a döntésre hivatott tényezők kizárólag a törvény alapján állva vizsgálják azt, hogy a Kiegészítő Szabályzat című munkát megfelel-e a törvényes kívánalmaknak, vagy sem? — S lenne bár az elnök személye annyira rokonszenves előttük, mint barátai előtt — még sem fognak eltérni a tárgyi tekintetektől.

A hazai zsidóság vezetői helyesebben cselekszenek, ha nyugodtan bevárják a döntést és tisztelettel meghajolnak előtte. Ezt kívánja felekezetünk jól felfogott érdeke, s akkor senkinek sem kell törnie a fejét azon, hogy Stern Samu lemond-e, vagy sem?!

— Kérem, tanár úr, én nem úgy gondoltam, én azt akartam...

— Tudom, mit akartál mondani. Hissen éppen arra kell vigyázni, hogy ha írsz, azt írd, amit írni akarsz. Különösen, ha nem is a magad nevében, hanem máséban írod. Most láthatod, hogy talán mégsem kell annyira lenézni azokat, akik tudnak egy kicsit írni. De menjünk tovább. Itt van az előszó. Hát arról már nem is beszélek, hogy ilyen van benne: „... elrendelte S. S. elnöknek... emlékiratának... kinyomatását...” Ez elvégre csak rosszul hangzik. Ennél nagyobb baj az, ha olyasmiről beszélsz, akár jó, akár rossz hangzással, ami azonban nem hangzik igaznak. Az előszó ezt az egy beszédet két beszédnek mondja, mindenki tudja, hogy az a beszéd csak egy beszéd volt — ha két tárgyról is. De már a nyilvánosság elé nyomtatásban így került I. Emlékirat... II. Beszámoló... Ez az a bizonyos *többet-mutatni-akarás*, ami különben az egész II. beszédben igen jellegzetesen elejétől végig húzódik. De erre még majd visszatérek. Most még csak egy-két furcsaságot.

— Kérem szépen tanár úr, ez mi-csoda? Miért tésztett a „Mélyen Tisztelt Közgyűlés!” — mellé egy felkiáltó és egy kérdőjelet tenni? Mi ez?

— Ez fiam, egy kis pszichológia. Nekem feltűnt, hogy a „Mélyen Tisztelt Közgyűlés!”-ben minden szó — úgy amint illik is — nagybetűvel kezdődik, ellenben a „pesti izr. hitközség” címében már nem, pedig itt is illet volna. A közgyűlésnek több tisztelet jár, mint magának a hitközségnek?! Mintha azt fejeznéd ki, akaratlanul is: a hitközség fölött én vagyok az úr, de most a választás előtt, nekem a közgyűlést kell úrnak elismernem. — Aztán itt van megint egy csúnya hebeguryság.

— Melyik?

— Nézd csak, ezt írod: „Egy történelmileg nevezetes dátumról, a recepció törvénybeiktatásának negyvenedik évfordulójáról kívánunk ünnepélyesen megemlékezni.” Két hiba is van benne! Először: nem az évfordulóról, hanem a recepcióról kívánunk, úgye, megemlékezni. Másodsor: Ez a negyvenedik évforduló az a „történelmileg nevezetes dátum”? Talán mégse?!

— Hát ez miért van megkérdőjelezve: „... ne lehessen különbség e haza polgárai között és e haza polgárainak Egy Istent valló hitfelekezetei között”?

— Mert nem a polgárok hitfelekezetei, hanem a hitfelekezetek polgárai között. Meg aztán: vannak több Istent

„Mein Kampf...“

— „Dolgozatjavító” beszélgetés a Barna Könyvről —
(Személyek: 1. A fakóképű állástalan tanár, 2. Az íródeák)

— Tanár úr kérem, visszakaptam a dolgozatot, szörnyen összevissza van húzogatva pirossal, de én nem tudom ám mindig, hogy mit miért tetszett aláhúzni. Itt van mindjárt a cím. Úgy látszik, nagyon tetszett érte haragudni, mert azon keresztül-kasul gázolt a piros ceruza.

— Hát bizony nagy bikfic vagy öcsém — (jaj, majdnem *hugomat* mondtam) — nagy-nagy csacsiságokat műveltél. Hogy lehetett ezt a címet így, ilyen borzalmasan összeeszkabálni. Nézd csak: „S. S. m. kir. udvari tanácsos, a pesti izr. hitközség elnökének emlékiratának a recepció negyvenéves jubileumáról és beszámolója elnökségének hatéves működéséről a pesti izr. hitközség 1935. december 29-én tartott közgyűlésén.” Mondd csak, mi az, hogy „emlékirat a recepció negyvenéves jubileumáról”? Először is, emlékiratod olyan valakiről, vagy valamiről szoktak mondani, aki vagy ami már a múlté, aki meghalt, vagy a múltba veszett. Nos, hát

ki vagy mi halt itt meg? A jubileum? A negyvenéves jubileum? Vagy talán a recepció? Aztán ezt írod: „Beszámolója elnökségének hatéves működéséről a p. i. h. ... közgyűlésén.” Hát ez meg miféle csodabogár? Az ő elnöksége működött hat évig? És éppen azon az egy közgyűlésen működött hat évig? Hát fiam, vigyázni kell, egy olyan előkelő székben, mint ahonnan ez a két beszéd elhangzott, nemcsak a kabátknadrágnak kell jól vasaltnak és a nyakendőnek jól kötöttnek lennie, hanem a gondolatoknak és a mondatoknak is.

TAUBER

PENZIÓ ÉS ÉTTEREM
A B B A Z I A

Elsőrendű orth. kóser
konyha. Szobák minden
komforttal, teljes penzió-
val olcsó árban!

Prospektust küldünk!
TELEFON ABBAZIA 376.

vallók is? Azok között már lehet különbség? — De hagyjuk ezt a bogarászt. Most nézzünk egy kicsit bele a beszéd velejébe is.

— Látom, nagyon sok kérdő — és felkiáltójelet tetszett a margóra írni.

— Hát igen, először is tudnod kell, hogy minden műfajnak megvan a maga sajátos stílusa. Más egy választási beszédé és más egy újságbeli reklám-cikké. De nemcsak a stílusnak más, hanem a mondanivalók megválasztásának, odavalóságának a kritériuma is. Lehet, hogy valami nagyon jól beillik egy reklám-cikkbe, de nem illik bele egy hitközségi elnöki beszédbe. Ide tartozik az is, amit már előbb említettem: az a bizonyos *többet-mutatni-akarás*, a *nagyozolás*, vagy ahogy Pesten mondják: az *aufsnájdolás*. Egy reklám-cikkben bátran, akár az emberiség megváltásának nevezhetek pl. egy újonnan feltalált tyúkszemelleni szert, de nem nevezhetem a hitközségi elnök beszédében a *hitközségi alkotmány újjászervezésének* a szenvedélyes szabályzatgyártást és nem nevezhetem *alkotásnak* pl. a fiútarvaházi szabályzatot, vagy a közgyűlés és a választmányi ülések ügyrendjét. Ezek akkor sem többek, mint amik, ha akármiknek is nevez-zük. De más szempontból sem jó ez a túlméretező beállítás. Mert ha pl. azt látjuk, hogy a hitközségi gazdálkodás deficit-mentesítése, vagy a kórházak teljesítményeinek nagyvonalúsága számszerűleg is bemutatható, akkor önként felvetődik a kérdés, miért nincs számokkal mondanivalója a „beszámoló-nak” ott, ahol a szociális és kulturális intézményeink „állandóan jelentékeny szubvenciójáról”, a „hitközségi könyvtár állandó, hathatós fejlesztéséről”, a jótékonyági ügyosztály állandó szegénysegélyezésén kívül „külön elnöki akcióként (!) nagy téli inségakciónál” stb. van szó? Ezek talán számokkal nem mutatnának annyit, mint az öbölösen hangzó és mindent sejtető „jelentékeny”, „hatalmas”, „tetterős” és „nagyvonalú” jelzőkkel?! És miért nincsenek számok ott, ahol a gazdasági ügyosztály nagy sikereiként a maceszgyár nagyarányú fejlesztéséről, a bérházak egész sorozatának modernizálásáról, stb. történik említés? Miért nem kíván a beszéd itt is elkábitani a jövedelmek nagy számaival!? Tanuld meg, hogy a szónoki hatás titka éppen abban van, hogy nem engedünk rést, amelyen keresztül a kételkedés besurranhat a hallgató lelkébe. Mert gyanúra ad ám okot az is, hogy iskoláink értékes munkáiról megemlékezvén, egy szóval sem tesz említést a beszámoló

a két polgári iskola megszüntetéséről. Akkoriban ezt a hitközség érdekében valónak mondták, azt állítván, hogy a költségvetés egyensúlyra kívánja az áldozatot. Most nem említi. Talán belátták, hogy hibát követtek el?! Hallgatásuk azt a gyanút kelti, hogy nemcsak nem tudják, hanem már nem is merik és ezért meg sem próbálják mentetni.

— Itt mi a hiba, tanár úr kérem? Ez „a zsidó ifjúság tömörítése” miért nem jó?

— Hogy miért nem jó? Mert nem igaz! Mert humbug, amikor ezt úgy állítja be a beszéd „egyik legjelentősebb akciónak”, hogy ezzel „napjaink legnehezebb problémáját, az ifjúság problémáját a közösség erejével legalább enyhüléshez” segíti. Először is hol van itt a zsidó ifjúság tömörítése, amikor számára és nivóra egyik legjelentékenyebb csoportja, a főiskolai diákság, egészen különálló alakulatban foglalkozik a maga dolgaival? Másodszor ki, vagy kik kaptak ebben az „egyik legjelentősebb akciónban” állást, kenyeret, vagy akárcsak tandíj-

segélyt? Hányan és mennyit?

— Értem. És miért van aláhúzva ez itt, a „Duna balpartja”?

— Hát ez kivétel! Ezt nem kifogásolni, hanem éppen megdicsérni akarom. Megdicsérni a belátást és a helyes konzekvenciák levonását. Mert amikor a beszámoló ezt mondja a kőbányai hitközséggel kapcsolatban, hogy „készséggel vállaltuk az egyeség anyagi terheit magunkra, hogy *legalább a Duna balpartján egységes gazdasági alapon* működhessék a hitközségi élet”, — akkor a „legalább” bizonyos rezignáltságból arra kell következtetnünk, hogy a sok kudarc után megtörtént bizonyos okos konzekvenciák levonása és a hatalmas csapok szerényen visszahúzódtak a Duna jobb-aldaláról a balra. Ez is valami! Egyébként pedig remélem, fiam, hogy legközelebbi írásbeli feladatodnál fel tudod majd használni a mostaninak a tanulságait és akkor az eredmény is jobb lesz, mert ez a mostani bizony csak olyan

3/4.

SPECTATOR

200 gyerek ünnepe

A sok hangos, cégéres jótékonyaság vásári larmájában üditően, megnyugtatóan hat az a csendes, felünést kerülő, reklámtól irtózó munka, melyet az orthocxia nagymulti emberbaráti egyesülete: a „Hanna” évek óta végez. Nem kér hangos szóval segítséget senkitől, megelégszik azzal, amit azok szoktak adni, akik kérés nélkül is adnak. És önérettel regisztrálhatja, hogy a csendes jótékonyaság diszkrét eszközeivel is el tudja érni azt az eredményt, melyet büszkén mutat be azoknak a barátoknak és jóakaróknak akik eljöttek, hogy részt vegyenek annak a 200 gyermeknek örömében, akik a „Fák Ünnepe” alkalmával körülülik a „Hanna” ünnepi asztalát.

Ez a 200 gyermek, aki most a várakozás izgalmával lesi az ebéd kezdetét, nem csak alkalmi vendége a „Hanna”-

nak hanem az egész esztendőn keresztül élvezni gondoskodását. Hála óbujai Freudiger Fülöpné elnökösszony, Binetter Jenőné társelnök és az agilis főtítká; Tauber Emil fáradhatatlan ügybuzgalmanak, mindennap jut ebéd, ezenkívül ruhanemű és más ajándék, olyan 200 gyermeknek, akiket a zsidó nyomor legsötétebb mélységeiből emelt magához a „Hanna” emberséges segítőkészsége. És nyáron — a mult évben Nagymaroson 160 gyermek — 80 fiú, 80 leány — élvezte 1—1 hónapig ugyancsak a „Hanna” jóvoltából a gondtalan nyaralás boldogságát.

Sóletveles, libahus tarhonyával és sütemény az ünnepi ebéd ma, finom barcsesz is kerül a jóféle enivalókhöz és minden gyermek tányérja mellett ott kinálja magát az ünnepi szomag a tizenféle gyümölcselel. A gyermekek megebécelnek, elmondják az imát, azután megessenek a gyümölcsből annyit, mennyit képesek. A többi ottmarad a nevékkel jelzett csomagban holnapig, ma szombat van, nem szabad csomagot hazavinni...

A gyermekek hazamennek, a „Hanna” péçig dolgozik tovább, csendben, mint eddig. És várja, hogy azok, akik barátai a gyermekeknek akik érzik, hogy a gyermekek a jövőt támogatják, most is hozzájuttatják az eszközöket, melyek munkáját lehetővé teszik.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKŐ LÖWY-NÉL BUDÁN
 11 FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
 KÜLÖN NAGY LERAKAT
 ALKALMI VÉTELEKBŐL
 LEGOLCSÓBB ÁRON
 11., ZÁRDA U. 3
 Margit körút sarok.

Sándor Pál halála

Megszűnt dobogni a szív, mely egész életében csak a magyar zsidóság jobb jövőjének ütemét verte, elhallgatott az ajkák, mely oly sokszor harsogta bele az ország köztudatába védekező szavait zsidó testvéreit ért méltatlan támadásokkal szemben, pihenni tért a test, mely ott állott állandó en garde-állásban a közélet porondján egész mellét tartva védőgátként oly törekvésekkel szemben, melyek egyaránt voltak károsak az országra és az ország zsidó polgárságára.

A „Zsidó Élet” a Sándor Pál halálát követő reggelen megjelent számában elsőnek méltatta a nagy halott elévülhetetlen érdemeit és emberi értékeit. Nyomban a halál bekövetkezése után a gyászoló család a Megboldogult többször kinyilvánított akaratához képest telefonon érintkezésbe lépett dr. Kecskeméti Lipót nagyváradi főbabbival, hogy ő mondja az egyházi búcsúztatót Sándor Pál koporsója fölött. A tudós váradi főpap saját családi gyászja miatt kénytelen volt kitérni e tisztesség elől, s így dr. Hevesi Simon pesti vezető-főbabbí búcsúztatta nemes egyszerűségű, a halott jelentőségéhez méltó klasszikus szavakkal Sándor Pált, akinek a gyászba öltöztetett Dohány-utcai főtemplomban emelt ravatalát az egész hivatalos Magyarország reprezentánsai állották körül.

A kormányt Tahy László és Adám Géza államtitkár, a kereskedelmi minisztert Koós Ödön osztályfőnök, a pénzügyminisztériumot Szilágyi Ernő miniszteri tanácsos, a képviselőházat Sztranyavszky Sándor elnök, a fővárost Babarczy István báró, tanácsnok, az államrendőrséget dr. Ferenczy Tibor főkapitány képviselte a nagy temetésen, de ott volt gazdasági és politikai életünknek színe-java is. Stern Samu, az Orsz. Iroda és a Pesti Izr. Hitközség, Magyar Bertalan az OMKE, Rassay Károly a Nemzeti Szabadelvű párt, Éber Antal a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, Fleissig Sándor a Budapesti Árú- és Értéktőzsde, Ferenczy Károly a vidéki kereskedelmi testületek, Hegedüs Lóránt az összes szabad gazdasági érdekképviseletek gyászát tolmácsolták felemelő szavakkal.

Abrahámsohn Manó főkantort és a nagy kórus megrendítő gyászéneke közben a templomból kivitték a koporsót az utcára, ahol hatalmas tömeg várta türelmesen a hosszú gyászszertartás végét, hogy megadhatta Sándor Pálnak a végső tisztességet. Olyan óriási volt

של פסח Husvétli áru az ismert kiváló minőségben, az idén is gyártunk

A felügyeletet az egri főrabbi, főtisztelendő
Schreiber Simon ur
gyakorolja.

A husvétli áru gyártásának rituális felügyelete még sokkal szigorubb, mint az egész évben át gyártott áru amugy is nagyon szigoru felügyelete. E szigoru rituális felügyelet teljes erejű biztosíték arra, hogy az áru és így különösképen a husvétli áru megbízhatóságához soha kétség nem férhet.

A husvétli áru tehát a legvallásosabb emberek is a legteljesebb bizalommal fogaszthatják.

• FRANCK HENRIK FIAI R.-T.

Budapest, 113, postai lak 5. Telefon: 68-8-45.

a tolongás a Dohány-utcában, melynek ivlámpáit gázsfátyol borította, hogy a Rákóczi-útra érve, ott a temetési menet elhaladásának tartama alatt teljesen megállt a forgalom és csak akkor szabadulhatott fel, amikor a temetési menetet már régen elérte a Keleti pályaudvar vonalát. És a némán gyászoló tömeg egy tekintélyes része állott a koporsó elhaladtakor levett kalappal, annak jeléül, hogy Sándor Pált nemcsak zsidó polgárai tisztelték és becsülték meg.

A temetőben dr. Groszmann Zsigmond rabbi gyászbeszéde után Krámer Miksa, a Pesti Chevra Kadisa ősz elnöke köszöntö meg Sándor Pálnak zokogásba csukló szavakkal a chevrahoz utolsó lehelletéig való szenvedélyes ragaszkodását és dr. Balkányi Kálmán, az OMKE igazgatója mondott utolsó Istenhozzádót a legnagyobb magyar kereskedőnek, akit a Szentegylet által felajánlott díszsírhelyen helyeztek ezek könnyhullajtása közben örök nyugalomra.

„Az eszme nem ismer sem fajt, sem felekezetet!”

Mit irt Sándor Pálról — Polónyi Dezső?

A fanatikusan katolikus meggyőződésű dr. Polónyi Dezső volt függetlenségi képviselő, akinek a kurzus kormányza az igazságügy-miniszteri ajánlotta fel, írta annak idején az a'bbi sorokat lapunk szerkesztőjéhez Sándor Pálról, a zsidó kereskedő-képviselőről. Azóta már mindakettő halott: a levél írója és az is akiről írta, Sándor Pál halála alkalmából elevenítjük fel az ércekes megemlékezést.

Kedves Barátom!

A nyári szünetet vidéki magányomban húzódva és egy nagyobb közjogi tanulmányba elmélyedve töltöm, midőn megtisztelő szíves felhívásodat veszem: készítsék Sándor Pálról a legközelebbi „Zsidó Évkönyv”-ed számára rövid jellemzést, amely mintegy gyorsfényképszerűen mutatná be róla táplált véleményemet.

Első gondolatom az volt, hogy elhárítom magamtól e feladatot, mert Sándor Pál nem az a férfi, akiről szabad lenne, vagy illenék hevenyészett jellemrajzot adni és néven a társadalom lépcsőzetének őt megillető magasztaláról máris néhány fokkal lejjebb tolni. Ő mindenestre úgy áll előttem, mint aki nagyon rászolgált alaposabb és mélyebb tanul-

mányra és ennek alapján külsőségeiben is méltóbb bemutatásra.

Két hirtelen felötöltöt gondolat tértítt el szándékomtól. Az egyik az, hogy Te régi barátságunkból kifolyólag semmi esetre sem szólítanál fel valami meg nem felelő dologra. Attól kezdve, hogy a kecskeméti piarista gimnázium padjait együtt róva, többször csábítottál el az ottani zsidó pap — Dr. Perls Ármin — prédikációinak meghallgatására, (amelyeknél szebb és hazafiasabb templomi beszédet azóta sem hallottam), mindég is tapasztaltam, hogy tevékenységemben józan megfontolás irányít és ezért felhívásodnak látatlanban is eleget lehet tenni.

A másik gondolatom az volt, hogy Neked tulajdonképpen igazad van. Hiszen amennyire nem kell Sándor Pált a „Zsidó Évkönyv” olvasóinak részletebben bemutatni, éppen annyira nem kell attól sem féltetni, hogy valami rossz szul sikerült pillanatképpel előttük egykönnyen lekicsinyelhető. Bátran és fönn tartás nélkül rendelkezésedre bocsáthatom tehát még oly hézagos véleményemet is. Légy szives azonban tudomásul venni, hogy amit leírok, az mindössze

is csak az az árnyalat, ami az ő dús színskálájából saját egyéni felfogásom szűrőjén keresztül pillanatnyilag a legjobban öltik szemembe s így — legalább előttem — egyik legértékesebb jellemvonása.

Elöttem mindenki annyit ér, amennyit beületés és önzetlen munkával a köz számára nyújtani tud. A nemzet századokra szóló nagy épülete pilléreként nyugszik, amelynek tégláit arra hivatott nagy személyiségek rakják össze. Minden munkásnak kötelessége arra ügyelni, hogy csak beületésesen elkészített jó átlag használtasság fel és se hirtelen bomló, még kevésbé fertőzést okozó anyaggal ne ragasztassék össze.

Az építés folyamatát nevezzük közéletnek. Az építő munkások ennek szolgálói, akiknek mindig fehér tógát kellene öltetniök, amikor dolgukat végzik. A társadalom állandóan felügyel reájuk és példát vesz róluk. Ha jönnek idők, amikor a munkások nem tudják megőrizni a tisztaságukat és tisztátalan munkát végeznek, a nemzet és társadalom számára a legértékesebb teljesítményt az nyújtja, akinek van képessége és bátorsága a visszasszágokat hangos szóval ostromozni és még azzal sem törődik, hogy amidőn a tisztátalanul felhúzni akart falat rombolja, egyik-másik tégladarab lehullás közben lábát surolja.

Sándor Pál zsidó-vallású és kereskedő. De nyilván mindkét ebbeli minőségénél több benne a kicsinyes szempontokon felülemelkedő nagy humanis-

tának hazafias idealizmusa. Verekedik a közéleti tisztaságért és a kereskedői becsületért. Élő bizonyossága annak, hogy az eszme nem ismer sem fajt, sem felekezetet, hanem egyformán életképes a zsinagógában és a székesegyházban. A zsidó kereskedő ügyel és mutat példát arra, hogy e hazában miként kell a köz iránti kötelességet híven és önzetlenül teljesíteni. Ezért Sándor Pál munkássága kimerül abból a környezetből, melyet a zsidóság felekezeti értékei határolnak körül és ha közvetve felekezetének is hasznára válik törekvéseinek elismerése, elsősorban mégis csak a haza egyetemes érdekeit szolgálja.

A zsidóság nagy becsületére válik, hogy egy ilyen kiváló tagjának működésében a felekezeti célok összeülekeznek a nemzet nagy érdekeivel. Viszont a nemzetnek nagy elismeréssel kell lenni, amiért szerencsétlen körülmények folytán degradálni akart felekezetének egyik tagja, semmivel sem törődve és csak a magasabb célokat nézve, híven és rettenthetlenül teljesítette — és remélhetőleg még teljesíteni fogja — a köz iránti kötelességét.

Tudom — kedves barátom — sem Te, sem hitsorsosaid nem fogják tőlem rossz néven venni, ha én Sándor Pálban nem a zsidót, hanem a magyar közéleti tisztaság bátor katonáját értékelem a legtöbbré.

Melegen üdvözlő régi híved

Polónyi Dezső

A Chevra Kadisa alapítási ünnepe

Csütörtökön, február hó 20-án ünnepelte a Pesti Chevra Kadisa megalapításának 147-ik évfordulóját, a Rombach-utcai templom Jom-kippur kótája istentisztelete keretében.

Zsúfolásig töltötte meg a hívők tömege a templom padsorait. Megjelent a Chevra elöljárósága Krámer Miksa elnökkel és Endrei S. Henrik igazgatóval, a Pesti Izraelita Hitközség elöljárósága és rabbikara képviselőiben Rosenák Miksa elöljáró, Hajdu Miklós h. elöljáró és dr. Grossmann Zsigmond rabbi, továbbá Wertheimer Adófi, IMIT-elnök.

Dr. Fischer Benjámin főrabbi méltatta, szépen felépített szentbeszédben az évforduló jelentőségét.

— Megismerni az élet házat — mondotta — annyit jelent, mint megismerni mindazt, ami az életet védelmezi, miként a ház lakóit. És mi védelmezi az életet? Mi vezet a célhoz, melyik az út, az eszköz, az élet meg-

őrzésére? Az út az eszköz: a *Gemilusz Chasodim*, a szeretet gyakorlása. Az élet előnyeinek gyakorlása nem örvendeztethet meg egymagában, csak ha megosztod őket szenvedő embertársaiddal. De nem elég ismerni az utat, azon járni is kell és ez nem könnyű feladat. Hiszen tulajdonjogot kell feladni és a tulajdonához mindenki ragaszkodik. Keresd fel tehát a szenvedőt, tapasztalni fogod, mint ragaszkodik ő is az élethez és akkor mellé fogsz állni, hogy segíts rajta. De nem elég együttérezni a szenvedővel, mert ha megszűnt a szenvedés, megszűnt az együttérés is. Pedig az igazi együttérés nem szűnhet meg akkor, amikor a szenvedőt megszabadította kínjaitól a halál, hanem a tetemben is meg kell tisztelni az Isten képére teremtett embert és tovább kell haladni a szeretet gyakorlásának útján és végrehajtani a zsidó szeretet legszentebb munkáját, tisztességesen ágyazni meg az örök pi-

henésre terő fekhelyét. Ez a chevra szentséges alapvető feladata. De látunk egy különös jelentőséget. Míg a társadalomban általában a szivre alapítják a szeretet és jótékonyág gyakorlásának munkáját, addig a zsidóság, a jótékonyág gyakorlásának klasszikus népe, törvényekbe és parancsokba fekteti le. Ha azonban a jótékonyág, a szeretet gyakorlása törvényes kötelesség, mi marad a szív számára. A szív számára a megvalósítás módja marad. 147-ik évfordulóját ünnepeljük a Chevra megalapításának és megállapíthatjuk, hogy teljes mértékben tökéletes volt mindig a szeretet gyakorlásában. Nagy elnökei: *Ehrlich Mózes*, *Boschán Jakab*, *Winterberg Gyula*, *Adler Gyula*. akinek elhunytá nemrég volt fájdalmas vesztesége a Chevrának és a magyar zsidóságnak, egész egyéniségükben megvalósították a midrási bölcs magyarázatát: a szeretet gyakorlásának módjában túl kell menni a törvényen.

Ezután dr. Gábor Gyula főtákar és Sándor Pál orsz. képviselő elhunytáról emlékezett meg megilletődött szavakkal a főrabbi, aki beszéde végén Isten áldását kérte a Chevra elnökre, vezetőségére és tagjaira.

Az ünnepi istentiszteleten a a kántor teendőket *Bornstein Herman* főkántor látta el.

Eszter-bőjtje

Március 5-én (Ádár 11.) Eszter bőjtje annak emlékére, hogy amikor Eszter királyné, Mordecháj ösztökélésére, a pusztulásra ítélt zsidóság megmentése végett Áchászverus király elé készült, meghagyta testvéreinek, hogy vállalkozása sikerének érdekében, 3 napon át bőjtöljenek. Némi helyen szokásba volt hogy e hármas bőjtöt, a Purimot követő hétfőn, csütörtökön, hétfőn tartották meg (Béth Jószéf, Órách Chájim 429), de általános az a szokás honosodott meg, hogy csak egy napon, még pedig Ádár 13-án bőjtölünk (ezidén szombatra esik, tehát 2 nappal előbb bőjtölünk) aminek oka az a hagyományos felfogás lehet, mely szerint a Purim előtt való bőjtőnapot nem az Eszter által rendelt háromnapos bőjt, — amely a hagyomány szerint Pészach idején történt, — hanem a zsidóság által Ácár 13-ára hirdetett bőjt emlékére tartjuk. (L. Hámánhig, Hilehót Megillah 21.)

Reggel szölichóth, az előimádkozó a sömőne eszrében góél jiszroél után ánénu-t mond. Tóraolvasás: Vájchál ugyszintén a delután Minchánál is amikor a harmadik főlhívott a máftir; a prófétai lecke: Jósájuhu 55 6—56, 8.

SPECTATOR NOTESZÁBÓL

Párbaj ellenfél nélkül

Hiába, lelemény, az aztán van a Síp-utca tájékán! Ilyet még nem pipált Európa. Nem is értem a dolgot. Hogyan lehet választást csinálni egy jelölttel, választási harcot vívni egy párttal? Vagy talán én nem tudom, mit jelent a „választás”? Elővettem hát a jó öreg Czuczor-Fogarasi, hogy megnézzem, mi az értelme ennek a szónak: „választani”. Hát jól tudtam: választani egyből nem lehet, hanem legalább kettőből egyet. No, de a Pesti Izr. Hitközség elnöki tisztségére csak egyetlen egy jelölt van?! Kivel fogja most ő megvívni a választási harcát?

Hát nagyon egyszerű a dolog.

Néhai való jó Brill dajentől z. l. az aszálytól féltő hívek vígasztalást vártak.

— Ne féljete, emberek, ha Sevuósz második napján esni fog, akkor nem lesz baj. Sevuósz második napján szép csendesen ereszkedett alá a bőséges, kiadós eső, a termést azonban mégis tönkretette az aszály. A hívek leverten fordultak vígasztalásért a tudós paphoz.

— Emberek, ne legyetek igazságatlanok. Igaz, elpusztult minden, de mit tudjátok ti, mi lett volna itt, ha még Sevuósz második napján sem esett volna az eső.

Így fogják hát majd ők is mondani az ellenfél nélküli párbaj győzelmes befejezése után:

— Győztünk! Hát még milyen győzelem lett volna itt, ha ellenfél is lett volna!? De így nem lévén ellenfél, a biztos győzelem tudatában, a választók bizonyára fölöslegesnek tartották, hogy szavazzanak.

A választási hadgyakorlat

Olvassuk a „megértő” sajtóban, hogy a hitközségi párt milyen hatalmas és diadalmas gyűléseket tart szerte a városban. Ma itt, tegnap ott, holnap amott. Pedig ellenjelölt nincs és az ellenpárt is félreállt. Valaki meg is kérdezte a gyűlések egyik elmaradhatatlan „jelenlevőjétől”: Minek ez a fölösleges löporpazarlás?

— Tudod, kedves barátom, ez úgy van, mint a többi komoly hadseregenél. Ha nincs háború, hát hadgyakorlatot kell tartani. Hogy a vezérek is némi gyakorlatra tegyenek szert.

Mire az a valaki azt merte megjegyezni:

— Csakhogy a tapasztalat azt mutatta, hogy akik a hadgyakorlatokon győztek, azok ritkán győztek az igazi háborúban is. Úgy látszik hadgyakorlat és háború mégis csak két különböző dolog. Kár most a puskaporért. Vagy olyan bőven van?

Messzire van Pesttől Kiskörös?

Ezt azért kérdezzük, mert úgy látszik, mintha messzebbre volna, mint Pest Kisköröstől. A menetrend szerint ugyan oda is, ide is száznyolc kilométer az út, mégis azt kell hinnünk, hogy oda mégis hosszabb, mert hiszen mire egy pesti hitközségi előljáró odaér, már Nyugateurópába érkezett és mindjárt meg is találja a nyugateurópai hangot. Ott azt hirdeti „30.000 választóra méretezett hangon”, hogy: Szabadság... meg: titkos választójog... meg: egyenlőség... meg: szólásszabadság, ez kell a magyarnak!

De a Goldmark-teremben!? Hja, hát azt hiszed, kedves hittestvérem, hogy a Goldmark-terem is Nyugateurópában van? Ez a te súlyos tévedésed. Valamint az is, ha azt hiszed, hogy a Goldmark-terem az új-korban van. Hát sokkal közelebb van Afrikához és a középkorhoz, mint ahogy gondolnád! Ezért van az, hogy Kiskörösön mindenkiel egy-testvér, míg Pesten már sok „felelőtlen” lát egy és ugyanaz a pesti hitközségi előljáró.

Cidákli és pedagógia

Azt halljuk, hogy a Síp-utcának egyszerre nagyon sürgős lett a hitélet mélyítése.

— Kell végre valamit csinálni, mon-

dották, mert már nagyon régen ígérjük.

Azt pedig mindenki tudja, hogy ha az Egyakarat valamit csinálni óhajt, rögtön elkezdnek vajúdni a Síp-utcai hegyek és hamarosan megszűleik egy kis — potemkin — egerke.

Most is összedugták fejeiket a hitélet-mélyítés legkütiőbb szakemberei és nem volt nehéz rájönni, hogy a kérdés igen egyszerű: a mélyfúrást a hitkötőkre kell bízni. Ezeknek pedig első dolga az legyen, hogy rendeljék el a nebulóknak a cidákli-viselést, azok pedig követeljék ezt a papáktól is, második dolguk pedig az legyen, hogy bírják rá a gyerekeket, hogy otthon kóser-kosztot követeljenek. Ha pedig nem kapnának, jelentsék ezt a hittanórán. — Kész! Megvan a hitélet elmélyítése!

Az előszobában az altiszt pedig, hallván a nagy bölcseségeket, imígyen morfondírozott magában:

— Jaj, de nagy chammer lehetek én, hogy én nem értem ezt a dolgot! Mert igazán nem értem! Nem értem tudniillik, hogy mi lesz akkor a „Kabbéd esz ovichó”-val, ha ezentúl nem a szülők nevelik vallásos életre a gyerekeket, hanem fordítva lesz! Milyen nagy dolog is ez a cidákli-pedagógia!

Si duo faciunt idem non est idem,

Akik jelen voltak a Dohány-utcai templomban a nagy temetésen, Sándor Pál végtisztességén, a mélységes gyász áhítatos hangulatában is megütődve néztek össze, amikor azon a helyen, ahonnan a pesti hitközség vezető fő-rabbija és felekezeti vezető világi egyéniségei mondtak Isten-hozzádot a nagy halottnak, előállott közéletünk

Mély fájdalommal jelentjük, hogy

Dr. Berliner Vilmos úr

társaságunk igazgatója

1936 február 17.-én elhunyt.

Intézetünk, melynél példátlan odaadással egy emberöltő óta működött és mindazok, akik intézetünkhöz tartoznak, mondhatatlanul sokat köszönnek neki! Nagy munkáját, melyben a végtelen áldozatkészség szelleme vezette, dacolva hosszantartó nehéz betegséggel haláláig pihenés nélkül végezte. Elhunytával tehetségben erőben és jószágban messze kimagasló egyéniség hagyott el bennünket. Aki ismerte, tudja, hogy mit veszítettünk és nem fogja emlékét elfeledni.

Drága halottunkat csütörtökön, február hó 20.-án déli 12 óra-kor temettük a wieni Zentralfriedhofban a IV. kapunál.

Phönix Életbiztosító Társaság
magyarországi igazgatósága

egyik, különben méltán megbecsült gazdasági tekintélye, aki valamikor felekezetünk fia volt, de eltávozott közülünk és ugyancsak búcsúbeszédet mondott Sándor Pál koporsója felett. Hogy a búcsúztatók között a felekezet képviselői után keresztény kiválóságok is meghajtották, kiki a kezébe tett zászlót Sándor Pál emléke előtt, ebben mindenki felekezetünk megtiszteltetését látta. De nekünk eszünkbe jutott valami. Egyszer, nem is olyan régen, mindössze 2—3 hónapja, nagyon megröppent a Síp-utca hivatalos szócsove az egyik növegyvetet, mert egy jótékony-sági teáján egy állítólagos mesümmel tartott felolvasást. No, és most??? Hát miben különbözik az egyik mesümmel a másiktól? Az egyiknek egy jótékony-sági teán sem szabad felolvasni, a másik a zsidó templom-

ban, zsidó szertartás keretében is szónokolhat?! Mi lesz ebből, gondoltam magamban, mit fognak most írni? De ők nem jönnek zavarba; különösen, ha a saját dicséretüket zenghetik. Homeopatikus módszerrel az egyik megdöbbenést másik megdöbbenés keltésével gyógyítják. Nagy emfázissal azt mondja a hivatalos lap a temetésről szóló tudósításában: „Sándor Pál barátai és tisztelőinek nagy tábora ezen az úton fejezik ki nyilvánosan hálás köszönetüket a monumentális temetés méltó rendezéséért Stern Samu hitközségi elnöknek, Eppler Sándor főtitkárnak, dr. Csörgő Hugó főjegyzőnek és a hitközség tisztikarának, akik igazi Kiddus-Hassémet alkottak.”

Így lesz a Chillul-Hassémból Kiddus-Hassém a hitélet cídáklival való mélyfúrása idején...

Gunzburg báró ajánlata ellenére sem kapja meg az engedélyt.

Végre, 1873-ban megjelenik a „Kanca”. Óriási sikert arat és ettől kezdve a hatalmas orosz birodalom tizmillió főnyi zsidóságának nemzeti írójává lesz. De a siker nem jelent anyagi sikert is. Rettenő gondok között telik tovább az élete. Ismerik támacsják, dicsérik, gyűlölik és körül rajongják; de mindez nem jelenti a mindennapi megélhetést. Közben másirányú csapások is érik, 1879-ben meghal leánya, kiváló művésznő; fiának, Mihálynak vereseköteje jelenik meg orosz nyelven, melynek sikere után a fiú az orthodox-orosz vallásra tér át. (Később visszatér.) 1879-ben Mendelejt politikai okok miatt száműzik.

1881-ben Odesszában telepedik le, ahol a Talmud Tóra intézője lesz. Ezt az állását megtartja élete végéig. 1917-ben, miután előzőleg több évet töltött Svájcban, visszatér Odesszába és itt hal meg 81 éves korában.

„Az ember nem szeret éhgyomorral táncolni. Milyen összefüggésben áll a kérdés Önöket, az evés természetes szükségse mindazokkal a feltételekkel melyeket a zsidók elé állítanak, hogy ennek eleget tessenek? Milyen joggal tagadják meg egy embertől azt, hogy éhségét csillapítsa és szabadon lélegezzék? Hiszen mindkettő természetes jogává lett az által, hogy a világra született. Mindenki tanácsokat ad nekem, jogot formál arra hogy megmondhassa, hogyan kell cselekednem, ha a népek gyűlöletét és ellenszenvét le akarom küzdeni. De miért kell, — kérdelem Önöktől — leküzdeni saját természetes adottságaimat és magamra venni másokét? Ne akarjanak nekem olyan sokat adni! Nem kérek privilégiumokat, csak egyenlő jogot az állattal. Jogot kérek ahhoz, hogy lehessenek hibám és fogyatékosságaim, mint minden más embernek, nem akarok elvont, szent, ideál lenni, élni akarok a természetem szerint. Igazságot kérek és nem kegyelmet. Nem akarom, hogy a humanitás érzésére apellálva könynyítsék meg a sorsomat... Mindezek már régi dolgok. Nem akarok mást csak mint mindenki más, élni, amihez való jogom, velem együtt született meg.”

1883-ban írta ezeket a sorokat. Akkor még nem tudhatott Petljuráról, Rathenauról, Eisnerrel és Hitlerrel. Nem ismerte az orosz forradalom az ukrajnai vérengzések, a német nemzeti felébredés történetét. Tul korán halt meg és nem ismerte a zsidóságnak további tragédiáját, melynek előző szakaszát a „Kanca” oly mélyre szomorúsággal, oly keserű kiábrándultsággal örökölte meg.

A „zsidó Balsac”

Mendele Mocher Szóforim születésének századik évfordulójára

Mendele Mocher Szóforim nevét még az irodalmilag képzett nyugatropai zsidó közönség soraiból is csak igen kevesen ismerik. Kevesen olvasták két nagy regényét, „Fischke, a tekergő”-t melyben évtizedekkel Knut Hamsun előtt megírta egy vándorlegény kóborlásainak koldulásainak és éhezéseinek tragikomikus történetét. És ugyanígy nem ismeri a nagyközönség a „Kanca”-t, mely a zsidó nép tragédiájának eposza. — De amilyen kevesen ismerik nevét és műveit Nyugaton, annál többen olvassák és becsülik Keleten mely tudja róla, hogy ő volt az első zsidó író, aki jiddis nyelven írta munkáit. Előtte a jiddis népi nyelv volt irodalmi felhasználhatóság és irodalmi vonatkozások nélkül. Irodalmi azonban ő tette. És ha ma milliók, az egész világ művelt közönsége gyönyörködve olvashatja Schalom Asch, Péret, Nombert, Frischmann Opatoschou, Leivick, Einhorn és a többi világhírű zsidó író munkáit, akkor ez elsősorban Mendele Mocher Szóforim érdeme.

Salom Jakab Abramovisch írói néven Mendele Mocher Szóforim 1836-ban született Oroszországban a minski kormányzóság egyik kis mezővárosában. Tanulmányai befejezése után, — mely természetesen a héber nyelvre, a Bibliára és a Talmudra vonatkozott, 1853-ban írta meg első irodalmi munkáját, egy allegorikus drámát, héber nyelven, versben. A rákövetkező évben szülővárosában megismerkedik egy igen különös emberrel,

akit a „Sánta Avreml”-nek neveznek. Vele együtt bebolyongja, állandóan koldulva és állandóan éhezve egész Litvániát, Ukrajnát, Podiliát. Ennek az utnak eredménye: Fischke, a tekergő. Később megismerkedik Gottloberrel, a neves költővel akinek a leánya tanítja meg németre és oroszra, ő ismerteti meg vele Goethe és Puskin. 1856-ban befejezi tanulmányait, mire kinevezik tanítónak a kamenitzi zsidó iskolába. A következő évben Gottlobernek protekciója megnyitja előtte a „Hamagid” című héber lap hasábjait. Ettől kezdve teljesen az irodalomnak szenteli idejét és rövidesen ismertté teszi nevét a zsidó irodalmi körök előtt mint féltelmetes kritikussát.

Az 1862. év fordulót jelent Mendele Mocher Szóforim pályáján. Ekkor ébred fel ércéklődése a jiddis nyelv iránt és két évvel később jelenik meg első jiddis nyelvű munkája: „A kis ember”.

Közben rettentően nyomorog. 1867-ben kap ugyan egy munkát, mely jövedelméhezöknak ígérkezik: megbízzák Ilowiesky: Oroszország történetének fordításával de olyan szabad stílusban dolgozik, annyira nem ragaszkodik fordítás közben az eredethez, hogy visszaveszik tőle a munkát. 1869-ben Jitomirban rab-bizvisgára jelentkezik, de szentbeszédét túlságosan előrehaladott szelleműnek ítélik és megbuktatják. Erre L. Bienestok-nak a neves írónak és szociológusnak társaságában Verne Gyula egyik regényét ülteti át, 1871-ben Szent Péterváron jiddis újságot akar alapítani, de

HIREK

NAPTÁR

1936 febr. 22, szombat — Sövärt 29 (hetiszakasz: Mispótim, haftóra: Ben sevá, II. Kir. 12 f. 1-17 v, ujholdhirdetés, Sábosz Sökólim, szombat kimen: 6.00) — febr. 23 vasárnap — Sövärt 30 (Ujhold 1 napja) — febr. 24, hétfő — Ádár 1 (Ujhold 2 napja) — febr. 25, kedd — Ádár 2, febr. 26, szerda Ádár 3, — febr. 27, csütörtök — Ádár 4, — febr. 28, péntek — Ádár 5 (szombat bejöv: 5.26) — febr. 29, szombat — Ádár 6 (hetiszakasz: Törumo, háftóra Vödosem nöszan chocho, I. Kir. 5 f. 26-6 f. 13 v. szombat kimen: 6.11) — márc. 1, vasárnap — Ádár 7 (Zájn Ádár) — márc. 2, hétfő — Ádár 8, — márc. 3, kedd — Ádár 9, — márc. 4, szerda — Ádár 10, — márc. 5, csütörtök — Ádár 11 (Eszer bójte, mukdom) — márc. 6, péntek — Ádár 12 (szombat bejöv. 5.37)

— Személyi hír. Stern Samu, az Izr. Orsz. Iroda, a pesti VI. Izr. Községkerület és a Pesti Izr. Hitközség elnöke február 15-én, szombaton reggel a sahriszima után a keleti pályaudvarról Londonba utazott az 53 tagu kereskedő küldöttségben amely Dán Leó úcv. tanácsos vezetésével, a londoni vásáron tesz látogatást és meghívja a londoni City tagjait a budapesti Nemzetközi Vásárra.

— A Pesti Izr. Hitközség képviselőtestületi választása. A Pesti Izr. Hitközség 300 képviselőtestületi tagjának választását 1936. március 1-én reggel 9 óra tüzte ki a választási bizottság.

— Uj kereskedelmi tanácsos. A m. királyi kereskedelemügyi és közlekedési miniszter Binetter Jenőt, az Első Magyar Cartonlemezgyár R. T. vezérigazgatóját, a magyar kereskedelmi statisztikai értékmegállapító bizottság tagjává és ezzel kapcsolatosan „kereskedelmi tanácsossá” nevezte ki. Binetter Jenőnek a budapesti orthodoxia egyik legtekintélyesebb vezérégyéniségének kinevezése az egész magyar zsidóság megtisztelését jelenti.

— A Pesti Chevra Kadisa gyászünnepélye — Adler Gyula emlékére. A Pesti Chevra Kadisa Izr. Szentegylet boldogult emlékü díszelnökének, néh. Adler Gyula úrnak emlékére febr. 26-án, szerdán d. u. 5 órakor a Dohány-utcai templomban gyászünnepélyt tart, melyre a hittestvéreket tisztelettel meghívja a Pesti Chevra Kadisa Izr. Szentegylet elöljárósága. Az elöljáróság kéri a választmány és képviselőtestület tagjait, hogy a gyászünnepélyen testületileg résztvegyenek megjelenni.

— A Budai Chevra gyászünnepély és közgyűlése. A Budai Chevra Kadisa ősi tradíciókhoz híven Zájn Ádár napján, március hó 1-én délután 4 órakor a budai Öntőház-utcai templomban gyászünnepélyt tart elhunyt tagjai emlékére és este 1/2 órakor a Budai Izr. Hitközség tanácstermében (II. Fő-utca 12.) évi rendes közgyűlést tartja Bíró Géza miniszteri tanácsos, elnök vezetésével.

— Ádár 6. 1882 Ádár 6-án hunyta be örökre fáradt szemét majnai Frankfurtban a 82 éves ismert festő, Oppenheim Móric ki a zsidó élet egyes jeleneinek volt bensőségteljes ábrázolója. Melg szeretettel mélyed el a zsidó család ünneplési módjának szellemébe és kifejezőteljes genréképek sorozatában bemutatta a zsidó ház maghitságát, az ünnepek hangulatos poézisét. A *Péntek este, Szombat, Szédereste, Jomkippur kezdete* stb. képei mély vallásos érzéslő tanuskodnak. Sok reprodukcióban terjedtek el e képek, melyeket az ünnepi sátrak feldíszítésére használtak és használnak még ma is szerteszt. Ismeretes még: „Lavatera és Lessing Mendelssohn Mózesnél” című képe, amely felejthetetlen Kövess Izsónkat: „Mendelssohn Nagy Frigyesnél” című sikerült alkotására serkentette. Elterjedt még „Zsidó önkéntes hazatérése a szabadságharcról” c. hangulatos képe. Hithű, meglekítő művész volt.

— Gyászistentisztelet Gábor Gyula emlékére. A Dohány-utcai főtemplomban február 10-én, hétfőn délután emelkedett szellemű gyászistentiszteletet tartottak dr. Gábor Gyula a pesti hitközség egykori

nagytekintélyű főtítkárának elhunyt alkalmából. Dr. Groszmann Zsigmond rabbi idézte fel megkapó beszédben a kiváló tüccős és jogász emlékét, majd Ábrahámsohn Manó főkántor énekel megrendítő művészi erővel zsolotáréneket.

— Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat felolvasó ülése. Az IMIT február havi ülése az ülésteremnek elfoglaltsága miatt elmarad. A Társulat legközelebbi felolvasó ülés márc. 4-én este 6 órakor lesz a következő tárgysorozattal: Csergő Hugó: Versek. Dr. Hajdu Miklós: Imaköltészetünk (dr. Hevesi Simon és dr. Kiss Arnold új imafordításainak) bemutatása és méltatása, Bartos Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja, imarészleteket szaval, Donáth Ede, a Dohány-utcai templom karnagya vezetésével a templomi énekkar ünnepköszöntő dalokat ad elő. Belépődíj nincs. Vendégeket szívesen látnak: Wertheimer Adol, az IMIT elnöke, Kóbor Tamás, az IMIT felolvasóbizottságának elnöke, dr. Szemere Samu, az IMIT felolvasó-bizottságának alelnöke.

— A budapesti V. ker. Izr. Nőgyelet február 8-ra hirdetett jótékonycélu bálját Sándor Pál elhunyt alkalmából, az iránta az egész zsidóság körében megnyilatkozott részvétre való tekintettel, elhalasztotta. A bált február 22-én tartják meg a pesti Vigadó összes termeiben.

— Lord Reading hagyatéka. Londonból jelentik, hogy most jutott nyilvánosságra, hogy a nemrégiben elhunyt lord Reading 290.487 font értékű vagyont hagyott maga után.

— A kőbányai izr. hitközség vasárnap, febr. 16-án disztíngvált, nagy közönség jelenlétében tartotta meg ezidei első műsoros délutánját, melyet dr. Sági Ferencnek, a közművelődési bizottság fāradhatatlan elnökének nagyhatású beköszöntője vezetett be. Dr. Kálmán Ödön főrabbi „Kijelölt utakon” c. érdekes előadása vezetett be, Sz. Tordai Judith tollmárcsolta művészi erővel Szép Ernő, Patai József és Szeinetár György költeményeit, majd Platschek Irén zongoraművész nő Liszt balladájának színes előadásával aratott tapsokat. Dr. Győri Pál hangversenyének, dr. Pajor István zongorakíséretével Molnár Akos, Hummel, Goldmark és Händel műveit interpretálta megkapó szépséggel. A hallgatóság sűrű tetszésnyilvánításokkal jutalmazta az előadókat, valamint dr. Sági Ferenc kultúrlelkőket az értékes műelvezetért. — A kőbányai hitközség egyébként febr. 19-én este újabb tanüjélet adta a kulturális és hazafias szemponatok iránti megértésének. A világháború kőbányai zsidó hősi halottjai emlékének áldozott és az ünnepséget bankett követte.

A Pesti Chevra Kadisa Elöljárósága, Választmánya és Képviselőtestülete mélyszégyes fájdalommal és a pótolhatatlan veszteség érzetével jelenti, hogy nagyérdemű disztágya

Sándor Pál

országgyűlési képviselő úr

alközügyeknek és felekezetének szentelt áldásos és nemes élete 76-ik évében f. hó 6-án elhalálozott. A megdicsőült férfiú évtizedeken keresztül kiváló szellemével, lánglelkű hitével, önfeláldozó szeretettel és odaadással szolgálta hazánkat és felekezetünket. A legnehezebb időkben szállt sikra felekezetünk igazért és küzdött hőiesen minden nemes ügyért. Öszinte, igaz barátja volt Chevra Kadisánknak és nemes megértője és megbecsülője ama nagy és szent eszméknek, melyeknek szolgálatában Chevra Kadisánk áll. — Chevra Kadisánk hálás kegyelettel fogja megőrizni dicső emlékét.

Nagy halottunkat f. hó 9-én, vasárnap d. e. fél 11 órakor a dohány-utcai izr. templomból a rákoskereszturi izr. temetőbe kísértük és a Chevra Kadisa által adományozott disztírhehelyre temettük.

**Budapest, 1936. február havában.
Áldás és béke hamvaira!**

— **Brisz miló.** Dr. Láczer Dénes zuglói rabbi és neje közlik, hogy Pál fiúk brisz-szertartása febr. 24-én, hétfőn d. e. 10 órakor lesz az Amerikai-úti Szeretetházban, amelyre kéri barátai és ismerőseik szíves megjelenését.

— **A kaposvári főrabbi előadása Mendelssohn Mózesről.** A kaposvári izr. hitközség kulturális szakosztályának előadássorozatát febr. 9-én dr. Herzog Manó az országos hírvű, tudós kaposvári főrabbi nagyszabású előadása vezette be Mendelssohn Mózesről. Előkelő hallgatóság töltötte meg zsúfolásig az előadótermet és feszült figyelemmel hallgatta az előadót, aki mesteri színekkel festette meg a másfél évszázad előtt elhalt nagy német bölcsész gyermek- és férfikorát. „Mint minden igazi bölcs — mondotta, — Mendelssohn sem talált ellentétet a hit és tudás között, hanem legmélyebben léont vallásbölcseleti művében, a szék halhatatlanságáról szóló Phaedonjában felépítette a vallás és a tudomány közös templomát. De még ennél is nehezebb feladatra vállalkozott, mikor a gettóba zárt és visszavonult, németül alig tudó hittestvéreit a német kultúra részeseivé akarta tenni. Ezt a célt szolgálták klasszikus németesgű biblia- és zsolnáfordításai, melyek mintául szolgálták más országokban, így Magyarországon is a bibliának a magyar nyelvre való lefordítására. Hogy még egy magasabb célt, vallási ellentétek megszüntetését is el akarta érni, az barátjának Lessingnek világhírű drámájából: a Bölcs Náthánból tűnik ki, aki Mendelssohn Mózesnek akart e művével örök emléket emelni.” Lelkes taps és szünni alig tudó tetszésnyilvánítások közszónték meg a tudós főrabbi előadását, amelyet dr. Szőnyi Hugó, a kultúrszakosztály fíradhatatlan elnöke meleg szavakkal juttatott kifejezésre.

— **Dr. Berliner Vilmos halála.** A Phönix Élethbiztosító Társaságot szinte pótolhatatlan veszteség érte. Az egész Európát behálózó hatalmas intézet bécsi központi vezérigazgatója, dr. Berliner Vilmos február 17-én, aránylag fiatalon, 54 éves korában váratlanul elhunyt. A biztosítási intézmény egyik legkimagaslóbb világhírű tekintélye volt. Minden élő nyelven beszélt, tökéletesen bírta a héber nyelvet is. Vallásához ragaszkodó, hithű zsidó volt, a cionista organizáció egyik legerősebb oszlopa. Csütörtökön temették Bécsben a társadalom minden rétegében megnyilatkozó óriási részvét mellett.

— **Szomorú évforduló.** New-Yorkból jelentik, hogy az American Jewish Congress márc. 5-én az Egyesült Államok mindegyik államában bojkott-napot ren-

dez abból a szomorú alkalomból, hogy ezen a napon lesz 3 éve hogy a német zsidóság üldözései foganatba tevő irányzat uralomra jutott.

— **Sir Isaac Isaacs lemondása.** Sidneiből jelentik, hogy Sir Alfred Isaac Isaacs Ausztrália zsidóhitű főkörmányzója, aki azelőtt az angol legfelsőbb bíróság tagja volt, hivatali idejének letevével nyugalomba vonul.

— **Dr. Berczeller Imre halála.** Dr. Berczeller Imre a Zsidó Kórház több mint három évtizeden át volt főorvosa, a magyar orvosi kar egyik legkiválóbb nőgyógyásztinktélye február 14-én, 75 éves korában elhunyt Budapesten. Hétfőn délután temették a rákoskeresztúri zsidó temetőben nagy részvét mellett.

— **A kispesti hitközség gyászja.** Dr. Edelmán József a kispesti izr. hitközség éveken át volt elnöke, hosszas betegség után 70 korában elhunyt. Dr. Bande Zoltán főrabbi, Breisach Miksa hitközségi elnök, Fischhoff Henrik chevra-elnök után dr. Molnár József polgármester, majd dr. Földényi Ferenc a kispesti Nőegylet, dr. Révész Miklós az Ijúsági Egylet, dr. Gergely Sándor a kispesti orvosok, Schäffer Árpád az iskola, Dallos Árpád a hitközségi alkalmazottak nevében búcsúzott el tőle.

— **A 100 éves Weizskopf párizsi rabbi halála.** Párizsi tudósítónk jelentése alapján nemrégiben közöltük, hogy a párizsi zsidóság lelkesen készülődött a 100 éves Weizskopf M. főrabbinak, az ottani Ádász Réim orthodox hitközség 77 év óta működő vezetőjének ünneplésére. Most kaptuk a hírt, hogy a 100 éves rabbi nem érthette meg jubileumát, mert január hó 12-én elhunyt. Az Ádász Réim templomába vitték koporsóját, ahol Langer és Stern Lipót rabbik (utóbbi a „Zsidó Élet” párizsi tudósítója) mondtak fölölte heszepeket. A temetésen ott voltak Franciaország és Párizs grand rabbinjai az egész párizsi rabbikkal, a Consistorie vezetősége Rotschild báró elnökkel élén, valamint a francia főváros számos előkelősége. A temetőben az Ádász Réim elnöke és I. Weil, Párizs grand rabbinja búcsúztak tőle.

— **Orvosi világkongresszus nyílik meg Tel-Avivban április 27-én.** Tel-Avivból jelentik: A zsidó orvosok világkongresszusa ápr. 27-én fog megnyílni és a hónap végéig fog ülésezni. A kongresszus napirendjén a következő kérdéseket fogják tárgyalni: 1. A zsidók egészségügye a különböző országokban. 2. A ragályos betegségek ellen való küzdelem Palesztinában és a külföldön. 3. A zsidók egészségügyi nevelése. 4. A jeruzsálemi egyetem orvosi fakultásának felállítása. 5. A zsidó orvosok helyzete és szakkép-

zése a különböző országokban. 6. A zsidó nép anthropológiája. A kongresszuson a világ legelőkelőbb orvosi foglalkozásúak megjelenni, hogy a zsidóság legfontosabb egészségügyi problémáit közösen megtárgyalják és egyben megvitatassák a zsidó orvosok speciális kérdéseit is. Amint értesülünk, a „Mult és Jövő” szentföldi társasutazásának rendezősége az orvosi világkongresszusra való tekintettel úgy osztja be a programot, hogy a résztvevő orvosok jelen lehessenek ezeken a napokon Tel-Avivban, anélkül, hogy az ország többi nevezetességeink megtekintésében bármit is elmulasztának. Érdeklődőknek felvilágosítással szolgál a „Mult és Jövő” Budapest, V., Vadász-utca '1. (Telefon: 19—9—55.)

— **Amerikai és lengyel orthodox papok tiltakozása a vágatási tilalom ellen.** New-yorki jelentés szerint az amerikai orthodox rabbik szövetsége a washingtoni lengyel ügyvivőnél táviratilag tiltakozást jelentett be a lengyel vágatási tilalom ellen. — Varsóban a lengyel rabbik konferenciája is összeült s határozati javaslatot fogadott el a sechita-tilalom ügyében. A konferencia febr. 20-ára általános böjtnapot rendelt el Lengyelország minden zsidó templomának hívőire, akik e napon zsolnárokat és imákat mondtak a templomokban, hogy Isten fordítsa el a lengyel zsidóságot fenyegető veszedelmet.

— **A Cionista Szövetség** febr. 26-án, szrdán este 8 órakor a Budai Izraelita Hitközség dísztermében (Zsigmond-utca 49.) nyilvános előadást rendez. Belépődíj nincs. Vendégeket szívesen látnak.

— **Halálozás. Szemere Ignacné, Herz Emma,** a Belvárosi Izr. Nőegylet farsel-nökasszonya aki a művészi himzőipar legelső magyar tekintélye volt és a zsidó emberbaráti munkában való fíradhatatlan tevékenységeiért is közbecsülés övezte, váratlanul elhunyt Budapesten. Általános részvét mellett temették.

Breuer Soma nagykáti főrabbit és nejét, szül. Landesberg Jennyt súlyos csapás érte 16 éves Márta leányuk elhuny-tával. Február 14-én, pénteken temették Nagykátán óriási részvét mellett.

Dr. László Béláné szül. Klein Magda február 13-án, élete tavaszán, 24 éves korában, alig 3 évi boldog házasság után tragikus körülmények között elhunyt Budapesten. Február 16-án, vasárnap délután temették a rákoskeresztúri zsidó temető halottasházából a részvét megindítóan impozáns megnyilatkozása mellett, Dr. Klein Sámuel, a köztisztletnek és becsülésnek örvendő tudós és népszerű józsefvárosi orvos leányát, dr. László Béla orvos feleségét siratja az elhunyt-ban.

KÉRDÉS-FELELET

„A zsidóság és kereszténység határaitól“

(Dr. Heller Bernát a budapesti skót misszió vasárnapi előadásáról)

— Vajjon mi zsidók elfogadjuk-e azokat a határokat, melyeket Rev. Knight György az egyháznak és a zsinagógának kijelöl?

— Voltaképp nincs rá jogom, hogy magáról az előadásról nyilatkozzam: nem voltam a hallgatók sorában. Csak a sajtóban közzétett kivonatról szólhatok. De már ennek alapján is elismeréssel adózom az előadó azon törekvésének, hogy az egyháznak és a zsinagógának közös feladatokat tűz ki s nem arra igyekszik, hogy hűtlen és hitetlen zsidókkal gyarapítsa az érdekből látszatra keresztényeknek számát.

— Az előadás arra utalt, hogy a tóra az Isten iránti szeretetet a tóra 5. könyvében, a felebaráti szeretet a 3. könyvében követelvé, a két köteleseget elválasztja egymástól. Vajjon miért választja el a zsidó biblia a kétőt?

— Éppenséggel nem választja el. Az emberek iránti magatartásunkat mindenkor Isten iránti imádatunkkal szabja meg. Ahol a tóra legelőször követeli az emberi életnek megbecsülését és oltalmát, ezt a követelést avval okolja meg, hogy Isten a saját képmására teremtette az embert (Genesis IX. 6.). S a prófétai könyvek legutolsója, amikor hűségre kötelez, ezt avval okolja meg, hogy mindnyájan Isten gyermekei vagyunk: nemde egy atyánk van mindnyájunknak, nemde egy Isten teremtett minket, miért hűtlekednénk egymás iránt, hisz evvel meggyaláznók frigyünket az Istennel! (Maleachi II. 10.). — Arra a tételre, hogy a biblia különválasztja a felebaráti szeretet az Isten irántitól, legvilágosabban épp az a fejezet cáfol rá, amelyet ennek a tételnek bizonyítására hoz föl Rev. Knight. Ez a fejezet az úgynevezett szentségtörvény (Leviticus XIX.) már bevezetőleg is elvszerűen minden emberi erkölcsi eszményének és kútfejének az isteni szentséget nyilatkoztatja ki. A szentség követelményeinél szinte refrain-szerűen visszatér a megokolás: én vagyok az Örökkévaló, nem kevesebb mint 16-szor. Így a felebaráti szeretet szózatánál is: ne tarts szívedben gyűlölséget, hanem feddve nyíltan fedd meg felebarátodat, nehogy az ő bűne téged is terheljen; ne állj bosszút, ne őrizz ha-

ragot, hanem szeresd felebarátodat mint tenmagadat, én vagyok az Örökkévaló (Lev. XIX. 17, 18). Szeresd az idegen is, mint tenmagadat, mert idegenek voltakot ti is Egyiptom országában. én vagyok az Örökkévaló, Istenetek. (Lev. XIX. 34). — Szinte restelkedem, hogy közhelyeket ily szélesen adok elő. De evvel azt a közös célt szolgálom, melyet Rev. Knight kereszténység és zsidóság elé egyformán tűz: a válásra alapított erkölcsöt. Ebben zsidó, keresztény, muszlim-hit megegyezik: minden cselekedetnél fölvetendő a kérdés, mit követel tőlünk az Isten. Már pedig Isten iránti szeretetünket mivel sem bizonyíthatjuk jobban, mintha teremtvényeit, gyermekeit kíméljük, megbecsüljük, segítjük.

— Megállhat-e Rev. Knight-nak az a tétele, hogy a bibliai „értékeket a talmud szétszedte részleteire.”

— A vád nem világos; de ha azt állítja, hogy a talmud elhomályosította a biblia rendelte felebaráti szeretet, akkor nem igazságos. Rev. Knight jogos hódolattal adózik Jézus tanításának: Melyik a legfőbb parancs? Az első: szeresd Örökkévaló Istenedet. A második: Szeresd felebarátodat. Ezen a két parancson nyugszik a tórának és a prófétáknak oktatása. (Máthé XXIII. 36—40). Ámde ugyanevvel a gondolkodással találkozunk régi taniknál. Akiba és Ben Azzai vitatkozik, melyik a tóra alapvető tanítása. Akiba, miként Hillél, azt vallja: szeresd felebarátodat. Ben Azzai azt vitatja, ennél is magasabbrendű: Isten az embert, az egész emberiséget, a saját képmására teremtette (Sziira ad Lev. XIX. 18. pat. Nekarim 41c Genesis Rabba XXIV. 7) azaz a felebaráti szeretet parancsánál is szilárdabb alapja a társadalmi erkölcsnek, ha soha szem elől nem tévesztjük, hogy minden embertársunkban az istenség tükröződik.

— Egyetért professzor úr Rev. Knight előadásának a sajtóban közölt

végző következtetésével?

— Egyetérték vele. Figyelemre méltó, hogy ugyanazt, amint Rev. Knight a zsidóságnak üzen, ugyanazt üzeni Hatvany Bertalan az „Új Kor” legutóbbi számában a túlsó parttól az Egyháznak. Nem azon múlik, hogy évente hány tucat vagy akárhány száz gyökerevesztett zsidó egyén huli az Egyház ölébe. A végzetes az, hogy a kereszténység millióiban és a zsidóság százazreibeiben igen-igen sok a sem nem keresztény, sem nem zsidó. Ha minden keresztény igazán keresztény, minden zsidó igazán zsidó, akkor leomlanak az istentelen embertelenségnek bástyái, akár a birtokközösségnek, akár a nemzeti szocializmusnak lélekmegejtő jelszavai díszelgeken rajtuk s a romokon fölépül az istenimádó embermegbecsülés szentélye.

Reflexiók egy recenzióra

A budapesti rabbiképző intézet folyóiratának, a Magyar Zsidó Szemlének egyik legutóbbi számában ennek irodalmi szemléjében olvassuk dr. Hernád Henrik: „Eszme és fizikum” című könyvének recenziójában: „Bölcselelőn a filozófia egyik legfőbb problémájának megoldásán, a fizikum és pszihikum ös ketősségének kiegyenlítésén fáradozik. Az anyag és a szellem dualitását a transzcendentális monizmus segítségével igyekszik megszüntetni! Nem elégszik meg azzal a megállapítással hogy az anyagi világban is törvényeszerűség, mathematicum, tehát szellemiség nyilvánul meg, hogy a természetnek is szellemi jelentése van, hanem arra a következtetésre jut, hogy az élő és holt között anyagi és szellemi valóság között nincs igazi különbség. Az elektronelmélet arra vall, hogy van átmenet anyagi és szellemi valóság között, sőt a fizikai és eszmi jelenségek végeredményben azonosak, mert az elektron részecskéi már egészen testetlen, szellemi valóságok — ennek bizonyításával azonban szerzőnk adós marad.”

Arra nézve hogy a szerző adós marad volna annak bizonyításával, hogy az elektron részecskéi már egészen testetlen, szellemi valóságok, meghallgattuk a szerző észrevételeit:

— Csak most szereztem tudomást —

NEUWIRTH TESTVÉREK

Briliáns és ezüst
órás és ékszerészek
Budapest, VI. ker., Király ucca 28.

Briliáns, arany és ezüst beváltás.

Saját műhely. Szombat és ünnepnap zárva.

Briliáns ékszerek,
ezüst dísz tárgyak,
gyertyatartók, men-
órák és tórafelsze-
relések nagy választé-
kban

mondotta — arról, hogy dr. Deutsch Gábor rabbi úr volt szíves könyvemet elolvasni és a kiválóan tudományos Magyar Zsidó Szemlében méltatni. Tévedés azonban, hogy nem bizonyítottam volna azt, hogy az elektron gyökerei testetlenek. Hivatkozom „Eszme és fizikum” c. könyvem 12-36. oldalán olvasható következő fejtegetéseimre: A fizikumnak és az eszmei jelenségnek nincs egymástól véglegesen elhatárolt vonala, hanem a nagytermészet rejtett energiáinak egyike az, hogy eszmei létből képes a fizikumon áthatolni az eszmei tartalom képes változtatni, szervezni, átlényegíteni, szóval fizikumot is alkotni.

— Hivatkoztam igazolásul azokra a jelenségekre, melyek szerint a fizikumban benne él és uralkodik az idea. Hivatkoztam arra, hogy eszmei jelenségekből kimutathatólag keletkezett fizikum. A mozgások változásával az adottság a régi, molekulabeli egyensúly helyett más elemet, más fizikumot, más helyzetet alakít. Így lényegül át az eszmei törvény fizikai energiák sokféleségévé. Ideától a fizikumig végtelen ez okozatos egységes út vezet és ez az út és irány a nagytermészetben nincs elzárva. Hivatkoztam az elektronok eszmei lényegű gyökereire és arra, hogy a mindennapi életben is tapasztaljuk, hogy eszmei energiából igenis sokszor származott test. Ez az oka annak is, hogy a fejlődő tudás és gondolkodás jelenleg már a hitfelfogáshoz közeledik és megerősíti az ősi csodás gondolatoknak egyik helyesen megsejdtett biblikus alapját.

— Rámutattam, hogy még a búzaszem is öszeköti az eget és a földet. Ezt a jelenséget főleg a rabbi és azok tudják értékelni, akik nemcsak a kenyér szükségletével hanem az abban foglalt égi gondoskodás eszméjével is behatóan foglalkoznak. Az eszmei akarat az anyagi létnek is legmélyebb forrása és fenntartója.

— Az eszme céljainak eszközei is mind érdekszerűek. Eszmei energiák összehatásából felépülhetet a fizikai világ, mert ma is fizikumot termel az eszmei hatás. Felhoztam egyebek között azt, hogy például a sportszemlem nemcsak ügyességet és életrevalóságot, hanem ezen túl izmokat, materiát is termel. Nincs fizikum eszmei ismérvek nélkül. Idéztem Ranschburg Pál tanár fejtegetését arra nézve, hogy az érzelmeikkel kapcsolatos testi változások mindig az érzések után és sohasem ezek előtt jelentkeznek. Megemlítettem, hogy ha tudjuk, hogy az emberi agy egy gondolat a kozmikus hatások egyik felvevő állomása, úgy érthető a kisugárzás és visszaadás is. A jel a szám, az arány, a rend és az értelem mind fizikumot is létesítő energia. Rá-

mutattam az orvosi szuggesztív gyógymódokra, melyektől beteg szervek egészségesekké változnak. Figyelmet kértem arra a jelenségre, hogy nemcsak a fegyver gyilkol, hanem a rájlesztés is.

Hivatkoztam más jelenségre is.

— Aki ezeket elolvassa, meggyőződhetik, hogy igenis — bizonyítottam. Egyebekben könyvem ismertetését hálással köszönöm.

A szidra margójára Mispótím

Irta: **Dr. Rubinstein Máttyás**
szekszárdi főrabbi

„Vöele hamispótím aser tószim lif-néhém — És ezek az ítéletek, amelyeket elébük kell terjesztened.” „Éle”-t vártunk volna „Vöele” helyett, ami azt jelenti: „És ezeket...” Feltűnt ez már a Midrásnak s azt a magyarázatot adja: „Vöele-mószif al horisónim, máh risónim miszináj, af ilu miszináj — és esatolást jelent az előbbiekhöz — valamint az előbbiek (a Tíz ige) a Színájról valók, úgy ezek is a Színájról valók.”

Ezek a törvények összefüggésükben alkotják tehát a színaji törvényadást. Lehetetlen itt nem szólnunk ennek az összítörvénynek elsajéről, amely Izrael világraszóló monotheizmusát foglalja magában: „Én, az Örökkévaló, vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a rabszolgák házából.”

Az isteneszme egyidős az eszmélő emberrel. Nincs nép, sem néptöredék a világon, amelynek valamiféle istenképzete ne volna. És a tévelygéseknek mily sokaságába és sokféleségébe bonyolódott az ember istenkeresése útján! Izrael istenismeretét maga az Isten jelentette ki — az összes népek közül egyedül Izrael jutott el helyes istenismerethez. Azért hódította meg ez az istenismeret az egész világot, azért maradt illetlen az évezredek hosszú tartama alatt is.

A Színaj Istenéhez méltók a színaji jogszabályok: szeretet s irgalom vonul rajtuk végig. Oltalomba veszi az emberi életet: „Aki embert öl, halállal haljon az.” Szeretetet követel az idegen, a jövevény iránt (még ha nem is szerzett érdemet a homi föld iránt, mint pl. Németországban annak zsidóhittű fiai): „A jövevényt ne nyomorgassátok, s ne sanyargassátok, mert ti is jövevények voltatok Egyiptom országában.” Irgalmat követel az özvegy, az árva számára: „Özvegyet s árvát ne nyomorgassátok.” A testileg csonkított embernek nyújtandó kárpótlásról szóló jogsza-

bályt: „Szemet szemért, fogat fogért, stb.”, könyörtelenné nyilvánítja a későbbi felfogás. De már világosságot derített a Talmud erre a kérélehetetlennek tetsző jogszabályra, mondván, hogy itt nem hasonló testi csonkításról, hanem pénzbeli kárpótlásról van szó. (Bábákama 84a.)

Teljesen eltekinteni a büntetéstől, mint az említett felfogás véli, szabadjára ereszteti a bűnöst, a bűn elszaporadására vezetne. Büntető hatóságok létezése, működése a Tóra felfogását igazolja. Fölteszi a koronát ezekre a jogszabályokra az ellenség iránti szeretetről szóló tan: „Ha elő találod ellenséged eltévedt ökrét, szamarát, hajtsd vissza neki” — s r. Jósija talmudmester szerint az ellenség (nem izraelita, hanem): pogány.

„Vöele — mondja a Midrás — mószif al horisónim” — valóban az itt felsorolt jogszabályok méltóan egészítik ki a Tízparancsolat színaji ígét.

Kitüntetés-eső Franciaországban

Párizs, 1936. február.

A Halaclást Támogató Társaság február 9-én tartotta évi közgyűlését a Sorbonne díszteremében a kormány képviselőinek és a társadalom kiválóságainak jelenlétében. A közgyűlést Louis Rollin képviselő, volt miniszter nyitotta meg, aki lelkes szavakkal válaszolt a Társaság jelentőségét és működésének közérdekű voltát, majd Leon Bosses vezértitkár érdemeit méltatta, aki több, mint 25 éve munkálkodik a jótékonyág terén.

Utána a kormány képviselői szólaltak fel, majd M. E. Smelle titkár adta át a kitüntéseket a következő zsidó testvéreinknek: René Kahn, akit egyébként most neveztek ki az Akadémia tisztjévé, az aranyérmét kapta. Nagya lekedést keltett az a távirat, melyben Tunisz kormányzója közli René Kahn asszonnyal, hogy a Nichan Iftikar rendjel parancsnoki szalagját nyerte el.

Érmeket kaptak még a következők: Georgese Kroll a Zsidó Menedékház pénztárosa, Rachel Nachba, Fortuné Dannon, Salamon Gordon, A. Waichléder, Simon Helfman, Z. Lévy A. Jacob, R. Froucht, A. Dou'lan, Nathan Goldenberg, Chaïm Szyka, Remy Ventura a kiváló költő, L. Grunberg, Sylvain Gross, Moise Levinsky, Jules Goldenberg, G. Mendel asszony, Mina Diamant asszony stb.

Az ünnepélyt hangverseny követte, melynek műsorán Nelly Fréval, az Opera Comique tagja és Maurice Rostand, a híres költő is szerepeltek.

Megalakult Budapesten a Jisuv Erec Jiszroél szervezete

A magyar orthodoxiának egy döntő kérdése érkezett kielégítő megoldáshoz azon a nagygyűlésen, melyet múlt vasárnap tartottak a Jisuv Erec Jiszroél-szervezet kiépítése tárgyában. Az összes határozatokat a legteljesebb egyetértés szellemében hozták, s a palesztinai vallásos és hagyományhű építőmunka támogatásának kérdése, mely körül a multban bizonyos viták voltak, most a legteljesebb harmónia jegyében nyert megoldást. Ez is mutatja, hogy vannak a felekezeti életben viták, melyek során mindkét fél csak tiszta elvi szempontokat követ és csak az egész zsidóság javát tartja szem előtt. Ha ez a szellem tölti el a vitaközöket és nem hatalmi és presztizs-szempontok, akkor könnyű a megegyezés. A magyar orthodoxia megmutatta, hogy vezetőit teljesen a vallási és erkölcsi meggyőződés hatja át. E meggyőződés ereje megteremtette a Jisuv dolgozóiban hozott megegyezést.

A budapesti orthodox hitközség meg-

alakította a Jisuv szervezetét, melynek célja a palesztinai bevándorlás lehetővé tétele szigorúan vallásos életet élő hit-testvérek részére, a Szentföldön már meglévő vallásos és hagyományhű intézmények támogatása, jesivák és Talmud-Tórák alapítása és támogatása a Szentföldön, ingatlanok megszerzése a fenti célok előmozdítása érdekében, a Szentföldön kivándorló-otthon alapítása.

A Jisuv-szervezet felhívása főleg annak szükségességét hangsúlyozza, hogy a magyar hagyományhű zsidóság elősegítse a palesztinai zsidó népi otthonnak vallásos szellemben való építését és különösen az ifjúságban terjedő vallástalan tanok leküzdését. Ezek a célok valóban nem jelentenek politikát és azokhoz minden hagyományához és vallásához hű zsidó nyugodtan csatlakozhat. Reméljük, hogy a Jisuv-szervezet szép és komoly sikerrel fogja gyarapítani a magyar orthodoxia alkotásait.

Amerikai gyorsasággal épül Palesztina

Utazás az ujjáépülő Szentföldön át — Tel Aviv — Tel Bluff
— Szombati munkaszünet — Hatalmas mértékben fejlődik Palesztina ipara

Igen érdekes és tanulságos felolvasás színhelye volt legutóbb a Józsefvárosi Nemzeti Demokrata Polgárok Köre, Fried József nyomdatulajdonos, a kör egyik tagja most érkezett vissza palesztinai útjáról és vetített képekkel tarkított előadásban ismertette úti tapasztalatait. A felolvasás legérdekesebb részeit alább adjuk:

Zsufolásig megtelve futott ki a kikötőből a 12500 tonnás „Jeruzsalem” nevű tengerhajó. Az utasok 90%-a biroca'mi német, akik a németországi események következtében kénytelenek új hazát keresni. Természetesen rengeteg Hitler-vicc kering, melyek közül a legszelidebb az; hogy ma Németországban halálatlanul jó dolguk van az embereknek a sült galamb valóságossal a szájukba repül. De a zsidóknak még a szájukat is tilos kinyitni!...

Az utazás első célja Jaffa, mely ma már valósággal összeépült Tel-Aviv-val. De míg Tel-Aviv ma a világ egyik legmodernebb, leghigiénikusabb városa, addig Jaffa a maga arab pizskában kibir-

hatatlan, Jaffa és Tel-Aviv összeépültek, de mint Pestet Budától a Duna ugy választja el Tel-Avivot Jaffától a pizskok és a bűz.

150.000 lakosa van ma Tel-Avivnak mely oly amerikai tempóban épül a maga 2-3 hónap alatt a földből kibúvó 3-4 emeletes hipermodern bérpalotáival, hogy a palesztinai néphumor Tel-Avivot Tel-Bluff-nek keresztelte el. A városnak tulajdonrészből villaváros jellege van mert a főútvonalak kivételével a telkeknek csak 40%-át szabad beépíteni. A legnagyobb az építő konjunktura, mert a magas házbérek mellett sincs üres lakás vagy üzlethelyiség, 10-12 font (cca 2000 pengő) egy 3 szobás lakás bére. A házak bérhozáma ily módon 10-12 százalék.

Megjelenik!

MAGYAR ZSIDÓ KÖZÉLET

1905—1935

Két évig minden ház acómentes, azután 20% adót fizet, de jövedelmi acót nem kell külön fizetni. A lakásokban megegyeztetés és központi fűtés van de igen sok helyen nincs semmiféle fűtés, nincs rá szükség ha az idő ritkán túlhidegre fordul, apró petróleumkályhákat használnak. A szobákban parketta helyett kerámitpadló van a könnyen elszaporodó bogarak és a meleg elleni védekezésül. A butorok legnagyobb részben beépítettek. Háztartási alkalmazott csak a leggazdagabb családoknál van, azok magas bére miatt. Nyolc óra a munkaidejük, mint minden munkásé s alkalmazotté Palesztinában, fizetésük 4-6 font (cca 150 P). A nyolc óra elteltével saját lakásába megy haza. Aki tehát egész napi kiszolgálásra tart igényt, két családét tart ugy, hogy egyik váltja a másikat. A háztartási alkalmazott családtagnak számít és a gazda asztalánál étkezik.

Rengeteg az üzlet, kitünő árúval zsúfolva. A rendőrtől kezdve a polgármesterig minden alkalmazott zsidó. Óriási a forgalom, különösen az autóbusz és autóforgalom. Mindenhová visz autóbusz, a legelégdugottabb faluba is, egy út ½ piaszter (14 fillér). Péntek este 5 órakor kürtösök jelennek meg az utcákon és kürtszóval jelzik a szombat beálltát. Ekkor minden üzletet be kell zárni. ¼6 órakor a forgalmi rendőr végigjárja a rajonját, megállapítja, minden üzletet bezárták-e, azután ő is hazamegy. Szombat estig szünetel minden munka, nem jár az autóbusz csak néhány vendéglo van nyitva. De ez itt nem vallásosság, hanem a teljes munkaszünet kérdése, a legtöbb ember, különösen a fiatalság nem is megy templomba, hanem sportol és szórakozik.

250 nyomda dolgozik Palesztinában ebből 130 Tel-Avivban. A napilapok amerikai nagy terjedelemben, de kis példányszámban jelennek meg. Képes lap nincs, ezeket Európából importálják. Rengeteg a bank, kis bank is, melyek inkább váltóüzletek. Gyönyörű intézmény a munkásotthon mely társalgóval, vendéglővel, könyvtárral, remmely van ellátva és igen olcsó hálóhelyekkel a munkanélküliek számára. Borralaló sehol nincs.

Tel-Avivból Rison lé Zionba ment az előző, ahol hatalmas narancs tenyészet van. Itt vannak a híres Rotschild borpin-cék és itt nyit meg januán 1-én az első sörgyár. Eddig csak, német és magyar sört ittak, a magyar sörgyárak magyarul címkével mindenütt találkozik az utazó.

Ezekután több kvizánál fölcímves telepen tett látogatást Fried József. Ezek munkaközösségek, melyek tagjai közö-

földművelést üznek. A telkeket a Keren Kajemet adja bérbe igen olcsó, névleges bérért. A bér vidéken 3, külfelken 3, a belvárosban 4% s a bérlet, mely 49 évig tart, örökölhető, továbbítható, elajándékozható. A bérlő köteles a bért fizetni, a földet megművelni és a szombati nyugalmat betartani. Csak zsidó alkalmazottat tarthat. Vannak ipari kvuzák és olyan kvuzák, melyek az építőmunkásokat szállítják. Minden jövedelem közös, a jövedelem-többlet új gépek és a továbbtermeléshez szükséges anyagok beszerzésére szolgál. Gyakori a kvuza-tagok között a házasság. A gyermekek nap közben napközi otthonban vannak, melyet tanult gondozónő vezet. A házasság 1/2 fontba, a válás 1 fontba kerül, de aki feleségét válás kimondása nélkül elhagyja, soha kvuzában elhelyezést nem nyerhet.

Jeruzsálemnek szintén a zsidó negyed a legmodernebb része, 110.000 lakosa közül 75.000 zsidó. Impozánsak a Keren Kajemeth és Keren Hajesszod, az Egyetem, a Becael és a Dávid király szálló épületei mely utóbbi akár Budapesten vagy Wienben megálná a helyét.

Bethlehem, Nazareth után, amely városoknak egyetlen zsidó lakosa nincs, a Holt-tenger következett. Partjain mo. Örn strand, nagy forgalommal és hatalmas amerikai gyárak, melyek a tenger vizéből sót, jódot, kálit és nehéz vizet gyártanak. Az Emek völgyön át mely valaha mocsár volt és ma a leggazdagabb termőföldje Palesztínának. Haifába vitt az ut, melynek egyik nevezetessége a zsidó technikum, melynek tantermeiből kerül ki Palesztina modernül képzett iparosság.

Befejezésül még egy vice, mely igen népszerű Palesztínában, Jeruzsálemben a zsidó temető hegyoldalban fekszik és szemben vele, ugyancsak hegyoldalban a mohamedán temető. Erre azt mondják, hogy a mohamedánok azért temetkeznek olyan közel a zsidókhoz hogy ha a zsidók számára megszóla az utolsó ítélet harsonája, ők is meghallják és haladéktalanul feltámadjanak.

Zájn-Adár

Ádár hó 7-én (március 1-én) Mózes halhatatlan mesterünk születésének és halálának évfordulója (Toszifta Szóta XI. és Szeder Ólam Rábba X.). A XVII. században egyes országokban e napon böjttel egybekapcsolt istentisztelet tartása vált szokássá, manapság azonban — különösképen nálunk — csupán gyászistentisztelet keretében hódolnak nagy Tanjónk áldott emlékének. A rabbi gyászbeszédben emlékezik meg jámbor életü

elhunyt tudós papjainkról, a zsidóság kiváló közéleti nagyságairól és érdemeiket méltatja. Este a chevra kadisa társasvasorát rendez. (L. Rási Kethuboth 8a.).

Március 7-én (Ádár 13.) porosáth zochor, az emlékezés szombatja, amely mindig közvetlenül Purim előtt van. Neve azzal a törabeli paranccsal áll összefüggésben, amely meghagyja, hogy irtsuk ki szívünkéből (mochó timche etli zécher áma'ék) az ámalék alattomos ravaszságára és könyörtelen gonoszságára emlékeztető tulajdonságokat. Miután ugyanis Izrael átkelt a Nádas tengeren és a küzdelemtől elcsigázva fáradtan folytatta útját a sívó pusztában Ámalék lesből, ok nélkül, orozva támadta meg őseink harcos táborának betegek, aggastyánok, nők és gyermekekből álló, mit sem sejtő utócsapatát. Purim története az ámaléki gonoszságoknak tipikus megsemmisítőjét mutatja be Hámán személyében, aki vérség kapcsán örökölte fájának mincama tulajdonságait, amelyeket az Írás parancsa szerint, ki kell irtani magunkból. Ezért olvassuk az erre vonatkozó szakaszt közvetlenül Purim előtt.

Délelőtt jócér: két Tórárt veszünk ki; az elsőhöz két személyt hívunk fel és a heti szidrárt, a másodikhoz a maftirt és M. V. 25, 17—19 v-ig olvassuk. A próféta lecke: Sám. I, 15, 2—34-ig, benne Saul királynak Ámalékkal folytatott harcáról van szó.

Sabbosz Sekolim

Felédhetetlen gyermekkori emlékeim fűződnek a négy jelképes szombathoz: Sekolim, Zochajr Póro és Hachajdes szombatiához. Valami kifejezhetetlenül felemelő benyomást gyakorolt a templom közönségére, amint ünnepélyes csönchen, helyéről felállva hallgatta végig a második Széfer Tóra Sekolim-fejezetét. A chazon is büszke önérettel hangját felémelve olvasta fel az Ádár hó beköszöntése előtti szombaton.

Azután a muszaf-ima következett az ez alkalomra beiktatott jajcerral és annak hétszer visszatérő refrénjével. Sok évezreces tradíció csendült ki az „Ajr Ponechó“ dallamából. Igazi Óneg Sabbosz volt. A ljucos telutói időjárásban nem éltünk szabadságunkkal, hanem istentisztelet után otthon töltöttük a délutánt és gyönyörűséggel olvastuk a muszaf közben hallott gyönyörű könyörgést.

Amint bármelyik levél, egy chaszideus jesivába kerültem, ahol tudvalevően nem mondanak jajcirt, igazában ott sem tudtam beletörődni a chaszideus stílusba, amely nem bírta az „Ajr Po-

nehó“-t. Hát még később, amikor érettebb ésszel kezdem kutatni a jajcer misztikus értelmét. Csupa lira, meleg költészet ez a jajcer, amelyből visszasír a zsidó mult minden dicsősége. Valóságos remeke ez a piut-költészetnek, egyre visszatérő fájcámas refrénjével: „tekints reánk, Istenünk, hozd vissza a felejthetetlen multat, a Szentély korát. És addig is emlékezzünk a Sekel-ről: bár már tényleges cselekvésünkkel is újból kifejezésre juttathatnánk jószándékaikat.“

Vajjon eljön-e újból az icő amidőn minden felnőtt husz éves férfi minden év Niszán havában ismét jelentkezik a Szentély rendszeres napi áldozatainak beszerzésére szánt fél sekel-el? Megéri-e vajjon ezt még egy közeli generáció?...
IV. M.

— A gyöngyösi statusquo izr. hitközség február 16-án, 1/2 11 óraker disz-össgyűlést tartott, amelyen Rusz Jakab chnököt és dr. Kurcz Jakab alelnököt e minőségükben betöltött negyedszázados érdemes működésük alkalmából ünnepelte.

— A Wizo legközelebbi teadélutánját febr. 25-én, kedden délután 5 óraker tartja a Herzl-teremben (Andrássy-út 67.), amelyen előadó dr. Kahán Nison, a magyarországi cionizmus egyik legelső vezeregynisege lesz. Előadásának tárgya: „Válasz Ignotusnak, a Palesztina-munka célkitűzéséről“. Vendégeket szívesen látnak. — A Wizo és K. K. L. ismét együttesen rendezi febr. 29-én, szombat d. u. 6 órai kezdettel purimi gyermekünnepélyét a Herzl-teremben (Andrássy-út 67.). Nagyszerű chunakai gyermekünnepélye még fokozottabb ambícióra sarkalja a vezetőséget és programját úgy állította össze, hogy a vallásos tárgyú purimi kis szindarabján kívül a farsangi mókák (karnevál, stb.) egész tárházával siet a gyermekek és felnőttek mulattatására. Ajándékszelvény ára 1 pengő. Szeretettel vár minden gyermeket és jóbarátot a vezetőség.

— A „Histadrut Haowdim“ 33-ik évi kongresszusát tartja Jeruzsálemben. Dávid Remez előadó jelentésében kifejtette, hogy a kongresszus főfeladatául tekinti a munkanélküliség leküzdését. A Histadrut munkanélküli-alapja ezidőszent meghaladja a 35.000 font sterlinget.

— Új légi kikötők Palesztínában. Jeruzsálemből jelentik, hogy a palesztinai kormány az 1936. áprilisban kezdődő pénzügyi évre 200.000 font sterlinget irányzott elő a Lyddában és Haifában létesítendő új légi kikötők építésére.

Felölös szerkesztő és kiadó:
KECSKEMÉTI VILMOS

Springer nyomda Bethlen Gábor u. 33.